

POLİS MECMUASI (1913-1928) YAZILARINA GÖRE OSMANLI DEVLETİ'NDE POLİS TEŞKİLATI

POLICE ORGANIZATION IN THE OTTOMAN STATE OF THE POLICE MECMUASI ACCORDING TO THE ARTICLES OF 1913-1928

Cüneyt AKDENİZ*

Makale Bilgisi

Başvuru: 24.07.2020

Kabul: 18.02.2021

Article Info

Received: July 24, 2020

Accepted: February 18, 2021

Özet

Bu makalede, Osmanlı Devleti'nde polis teşkilatının tarihsel gelişimi ve değişimi hakkında önemli bilgiler içeren polis mecmuası yazıları ele alınacaktır. 1913 tarihinden itibaren kaleme alınan mecmua Osmanlı polisi hakkında şimdiye kadar fark edilmemiş orijinal bilgileri vermesi bakımından önemlidir. Emniyet teşkilatının yüz yıl öncesini satırlarına taşıyan mecmua, polis tarihi hakkında önemli detaylar vermiştir. Günümüz emniyet teşkilatının, ilk süreli yayını olan polis mecmuası, yayınsal hayatı boyunca siyasi meselelerden kendisini uzak tutmaya gayret göstermiştir. Polis mecmuası, içerdiği bilgi ve birikimleri polisliğin bütün incelik ve uygulamalarını sade ve anlaşılır bir dil kullanarak, örneklemeler yoluyla aktarmayı hedef edinmiştir. Polis mecmuası 1913 yılından günümüze kadar yayınsal hayatını aralıksız sürdürebilen nadir süreli yayımlardan biridir. Emniyet teşkilatının ilk süreli yayını adını alan polis mecmuası, çıkarılış amacını daha ilk sayısında belirtmiştir. "Polisin tenvir-i efkârına ve mesleğin terakkisine hadim olmak". Polisi yayımlarının merkezine koyan mecmua, polislik dışında kalan konuları yayımlarına taşımamaya gayret etmiştir. Yayımlanan yazıların ve mecmuada hedeflenen çalışmaların emniyet teşkilatının günümüzde ulaştığı seviyeye katkı sağladığı muhakkaktır.

Anahtar Kelimeler: Kanun, Polis, Suç, Polis Mecmuası, Osmanlı, İstanbul

Abstract

In this article, documents written on police magazine articles containing important information about the historical development and change of the police

* Yüksek Lisans Öğrencisi, Yeditepe Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü
cuneytakdeniz@hotmail.com.

force in the Ottoman State will be discussed. The magazine, which was written since 1913, is important in terms of providing original information about the foundation date of the Ottoman police, which has not been realized until now. The magazine, which carried a hundred years ago to the lines of the police force, gave important details about the history of the police. Police magazines, which is the first periodical publication of today's law enforcement agency, has tried to keep itself away from political issues during its publishing life. The police magazine aims to convey all the subtleties and practices of policing through sampling, using a plain and understandable language. Police magazine is one of the rare periodicals that can continue its publishing life from 1913 until today. The police magazine, which was named as the first periodical of the police organization, stated its purpose of issue in its first issue. "To be an eunuch of the police and the profession of the profession". Putting the police at the center of their publications, the mecmua tried not to move the issues other than the police to their publications. It is certain that the published articles and the activities targeted in the magazine contribute to the level that the police force has reached today.

Keywords: Law, Police, Crime, Police Magazine, Otoman, İstanbul

Giriş

Devletlerin en temel görevlerinden birini ifa eden polislik kurumu, zaman içinde yapısal değişikliklere uğrasa bile, aslında devlet olgusu kadar eskidir. Devlet ve güvenlik ihtiyacı birbiriyle doğru orantılıdır.¹ Devlet, insanların bir arada ve de toplu halde güvenli bir biçimde yaşama ihtiyacından doğmuştur.²

Dünya tarihi itibarıyla adından sıkça söz ettiren Türkler, tarih sahnesine çıkışından itibaren konargöçer gibi zor bir hayat tarzı benimsemiştir. Hüküm sürdüğü coğrafyalarda hayat sahasını bulabilme adına çok çetin mücadelelere girmiş, bunda da büyük ölçüde başarılı olmuştur. Yaşam alanı buldukları coğrafyalarda hayatta kalabilmek, kuşkusuz ki güvenliği en üst seviyelerde tutmakla mümkün olabilirdi.³

Dış güvenliğin teşkilatlanmasında çoğu zaman başarılı olan Türkler; iç güvenliğini de önemsemiş ve bunun için bir takım görevlendirmeler yapmış, güvenliğini çeşitli görevliler eliyle sağlamıştır. Çalışmamızda geniş

¹ Kasım Tatlıoğlu, "Türk Polis Teşkilâtı'nın Yapılanması ve Tarihten Günümüze Üstlendiği Misyon ve Sorumluluk Üzerine Sosyal Psikolojik Bir Değerlendirme", *Tarihte Türk Polis Teşkilâtı Sempozyumu*, Polis Akademisi Yayınları, Ankara, 2013., s.91.

² Derviş Okçabol, *Türk Zabıta Tarihi ve Teşkilatı Tarihçesi*, Polis Enstitüsü Neşriyatı, Ankara, 1940, s.210.

³ A.Nihat Dündar, "Emniyet Teşkilatının Kuruluş ve Gelişmesini Sağlayanlar", *Çağın Polisi Dergisi*, Sayı 10, Ankara, 2010, s.17.

ayrıntılarla bahis edeceğimiz bu görevliler, temel olarak toplumun barış ve huzurundan sorumlu olan kişilerdi.

Basit bir döngüsel bağlamla bakıldığında güvenlik olgusu kendi ihtiyacından doğmuştur ve ilk insanın ortaya çıkışından itibaren toplumların en temel dinamikleri arasında yer almıştır. Osmanlı Devleti'nde iç güvenliğin temini dönem dönem farklı isimler eliyle gerçekleştirilse de 1845 yılında çıkarılan nizamnameyle “polis” tabiri ilk kez kullanılmaya başlanmış ve devletin emniyeti ve iç güvenliği artık polis teşkilatıyla sağlanmaya başlanmıştır.⁴ Yeni kurulan polis teşkilatının Batıdaki örnekleri gibi profesyonel bir teşkilat haline gelmesi için çalışmalar yapılmış; bunun için dünyanın farklı yerlerinde düzenlenen güvenlik konferanslarına katılımlar sağlanmıştır. İç güvenlikte polis teşkilatını geçmişteki örneklerinden farklı hale getirmek için çeşitli nizamnameler çıkartılmış ve bu nizamnamelerin eksiksiz ve tam olarak uygulanması için çalışmalar başlatılmıştır. Bu çalışmalardan biri de resmi ve süreli olmak kaydıyla bir mecmua çıkarılması kararı olmuştur. Çıkarılan bu yeni resmi yayın Polis Mecmuası adını almıştır. 1913 yılı itibariyle daha işlevsel ve daha profesyonel polisler yetiştirebilme parolasıyla yayın hayatına başlamış olan polis mecmuası çalışmamızın ana başlığı ve konusu olacaktır.

Mecmua ilk sayılarını çıkarmaya başladığı 1913 yılı ve sonrası için resmi ve aynı zamanda polisiye bir yayın organı olma özelliğini göstermektedir. Kurumun kendi meslek üyelerine, kendi diliyle seslenmesinin bir örneğidir. Derginin amacı çıktığı ilk sayıdan itibaren “Polisin tenvir-i efkârına ve mesleğin terakkisine hadim olmak” olarak belirtilmiştir.⁵

Mecmuada yer alan yazı kataloguna baktığımızda katil cinayetleri, cinayetle uğraşma yöntemleri, vukuat-ı zabıta başlığı altındaki aktüel cinayet hikâyeleri, zabıta-i fenniye başlığı adı altında olay yeri incelenen teknikleri, Emniyet-i Umumiye Müdürlüğüne bağlı polis şubeleri, yeni kurulan polis teşkilatının batıdan aldığı tekniklerin suçlarla mücadelede ne kadar verim sağlayıp sağlayamadığı, dönemin sosyal şartları, polisin görevleri, polis meslek bilgisi, ceraimler, işlenen suç çeşitleri, polis köpeklerinin kurum hizmetinde kullanılması, ünlü sabıkalı ve hırsızların resimleri, suç türlerine dair yazılar, Avrupa polis teşkilatlarının çalışmaları gibi geniş ve de süreli bir yazı katalogu bulunmaktadır.

⁴ Fethullah Eraslan ve İsmail Metin, *Türk Polis Tarihi*, EGM Yayınları, Ankara, 1984. s. 21.

⁵ Polis Mecmuası, 1 Temmuz 1329 (1913), Sayı.1, s.1.

Çalışmamızın ana konusu olan Polis Mecmuası, sadece mesleki bilgi birikim ve tecrübelerine yer vermemiştir. Bizlere daha kapsamlı yazılar ve durumlardan bahsetmiştir. Derginin bu alanda ülkemizdeki ilk teori ve polisiye hikâyeler anlatan resmi bir mecmua olması kendisini daha da önemi bir yayın haline getirmektedir. Polis Mecmuası, Emniyet Teşkilatının polisine hitap ettiği ilk süreli yayın olması hasebiyle gerek iç güvenliğimizin tarihçesi ve gerekse emniyet teşkilatının tarihsel gelişim evreleri hakkında ilk ve de en kapsamlı veriler olması açısından bizler için büyük bir önem arz etmektedir.

I. Polis Mecmuası'nın Tarihçesi

Emniyet müdürlükleri biçiminde yapılandırılan emniyet teşkilatının 1911 yılına kadar herhangi bir mesleki yayını olmadı. Uzun yıllar devam eden iletişim eksikliği 1911 yılı itibariyle zamanın İstanbul Emniyet Müdürü Mazhar Bey'in girişimleri sonucunda "Polis" adıyla dört sayfadan oluşan bir gazete yayınlanmaya başlanarak giderilmiştir.⁶ Bu gazete, 1911-1913 yılları arasında 30-35 nüsha kadar yayınlanabildi.⁷ Polis gazetesinin kapanmasından sonra hiç iletişime ara vermeden yayınına son verilen gazetenin yerine 1 Temmuz 1913 tarihinden sonra Polis Mecmuası adıyla on beş günde bir olmak üzere isim değiştirerek günümüze kadar ulaşan dergi yayınlanmaya başlandı.⁸ Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti tarafından yayımlanması planlanan Polis Mecmuası'nın yayına hazırlanması için "Polis Mecmuası Müdürlüğü" adı altında bir birim kuruldu. Bir müdür, bir kâtipten oluşan bu birimin ilk müdürlüğünü vekâleten Sadı Bey yürüttü.⁹ Aynı zamanda mümeyyizlik görevinde bulunan Sadı Bey, yüklendiği görevlerin çokluğundan dolayı polis mecmuası müdürlüğü görevinden azlini talep etmesi üzerine yerine Niyazi Bey atandı. Niyazi Bey'den sonra aynı görevi sırasıyla; Zeki Bey ile Florinalı Nazım Bey yürüttüler. Polis Mecmuası, yayın hayatını ülkenin tümüyle işgal edildiği yıllar da dâhil olmak üzere 1924 yılına kadar İstanbul'da sürdürdü.¹⁰ Florinalı Nazım Bey ise, 1916 yılında atandı polis mecmuası müdürlüğü görevini 1930 yılına kadar sürdürme ayrıcalığını yaşadı.¹¹ Bu yıldan sonra yapılan idari değişiklikler sonrası "Polis Mecmuası Müdürlüğü" uygulamasından vazgeçilerek dergi çıkarma görevi yayın ve istatistik işlerini yürütmek üzere kurulan 5. Şube Müdürüne verildi.¹²

⁶ Derviş Okçabol, a.g.e., s.210.

⁷ Okçabol, a.g.e., s. 21.

⁸ Polis Mecmuası, 1 Temmuz 1329 (1913), Sayı 1, s.1-2.

⁹ Polis Mecmuası, 1 Temmuz 1329 (1913), Sayı 1, s. 24.

¹⁰ Okçabol, a.g.e., s. 211.

¹¹ Okçabol, a.g.e., s. 212.

¹² Emniyet Genel Müdürlüğü, *İç Hizmet Bülteni*, S. 1, Ankara, 1975, s.1.

Ocak 1938 tarihine kadar Emniyet Genel Müdürlüğü merkez birimlerince yayımlanan Polis Mecmuası'nın adı 1936 yılında "Polis Dergisi" olarak değiştirildi.¹³ Polis Dergisi olarak adlandırılan ve Emniyet Teşkilatı'nın tek yayın organı olma özelliği taşıyan derginin yayına hazırlama ve yayın görevi 3201 sayılı Emniyet Teşkilatı Kanunu gereğince açılan Polis Enstitüsüne devredildi. Bu tarihi itibarıyla de üç ayda bir yayımlanmaya başlandı. 1 Mart 1943 tarihine kadar Polis Enstitüsünce yayımlanan polis dergisi, bu tarihten sonra tekrar Emniyet Genel Müdürlüğü merkez birimlerince yayınlanmaya başlandı. 1960 yılına kadar sürdürülen yayın bu tarihten sonra kesintiye uğradı.¹⁴ Yaklaşık olarak 15 yıla kadar yayım hayatına ara verilen polis dergisi Emniyet Genel Müdürlüğü'nün idari yapılanmasında meydana gelen değişimlere paralel olarak 15 Ocak 1975 tarihi itibarıyla İç Hizmet Bülteni adı altında yayınlanmaya başladı.¹⁵ 15 Aralık 1984 tarihinden itibaren İdari ve Mali İşler Dairesi Kalemi tarafından yayımlandıktan sonra 20 Aralık 1984 tarihinde alınan genel müdürlük makamı onayıyla Araştırma Planlama ve Koordinasyon Dairesi Başkanlığı tarafından yayımlanmaya başlandı.¹⁶ İçerik ve biçim olarak değişikliğe uğramasına karşılık, günün ihtiyacına cevap veremez hale gelen İç Hizmet bülteninin o günden sonra Polis Dergisi boyutuyla yapılandırılması gündeme geldi. Bunun üzerine Genel Müdürlük Makamının 29 Aralık 1994 tarih ve 63 sayılı onayıyla Ocak 1995 tarihinden itibaren Polis Dergisi olarak Araştırma Planlama ve Koordinasyon Dairesi tarafından yayımlanmaya başlandı.¹⁷ Bu tarihi itibarıyla adı değiştirilerek yayınlanmaya devam edilen Polis Dergisi zamana ve ihtiyaca bağlı olarak şekil ve içerik değişikliğine uğrayarak günümüzdeki şeklini almış, teşkilatına, kamu kurum ve kuruluşları ile üniversite ve yükseköğretilere dağıtılan Polis Dergisi okuyucusunun beğenisini kazanma başarısını göstermiştir.

II. Osmanlı Devleti'nde Polis Teşkilatı

Osmanlı Devleti'nde halk, yönetimin felsefesi olarak ve dini referans olarak, bir emanet olarak kabul edilmiş ve bu nedenle de halkın can, mal ve yol güvenliğine büyük önem verilmiştir. Devlet korumayı ve güvenliği sağlamayı temel görevi saymıştır. Osmanlı Devleti'nde güvenlik ve polis kavramları, zabıta, asayiş ve emniyet terimleri ile ifade edilmiştir.¹⁸

¹³ E.G.M., s. 26.

¹⁴ E.G.M., s. 27.

¹⁵ E.G.M., s. 87.

¹⁶ Genel Müdürlük Makamının 26.12.1994 Tarih ve 63 Sayılı Oluru.

¹⁷ Eyüp Şahin, "Polis Dergisinin Tarihçesi" *Polis Dergisi*, Ankara, 2001.

¹⁸ Eraslan, Metin, a.g.e., s.79.

Osmanlı Devlet'inin kuruluş yıllarında ülke küçük olduğundan idari teşkilat da basit bir biçimde yapılandırılmıştır. Osman Bey zamanında atanan kadılar yargısal görevlerinin yanında idari görevleri de yürütüyorlardı. Osman Bey Karacahisar'ı ele geçirdiği zaman, semtin yönetimini oğlu Orhan Bey'e vermiş ve onun yanına arkadaşı olan Gündüz Alp'i de subaşı olarak tayin etmiştir. Bu kişi bugünkü anlamda ilk polis amiridir. Dönemin komutanlarından Evrenos Bey, Timurtaş Bey, Koca Bey ve Ayna Bey aynı zamanda Subaşı payesine sahip olmuşlardır.¹⁹

İstanbul'un fethinden sonra, gerek Anadolu'dan İstanbul'a yapılan büyük göçler, gerekse İstanbul'un başkent olmasından ötürü şehrin nüfusunda büyük artışlar gözlemlenmiştir. Bu durum ister istemez ortaya önemli bir güvenlik sorunu çıkarmıştır. Güvenlik sorununu çözmek için şehir içinde yeni düzenlemeler yapılmış, İstanbul beş güvenlik bölgesine ayrılmıştır. Buna göre; İstanbul'un Topkapı Sarayı çevresi dışındaki yerler, yeniçeri ağasının, Saray dışı sayılan Ayasofya, Hoca paşa, Ahırkapı tarafları, cebeci başının, Kasımpaşa ile Galata civarı, kaptan paşanın, Tophane tarafları, Beyoğlu semtleri, topçu başının, Üsküdar, Eyüp, Kâğıthane, Boğaziçi'nin iki tarafı, Kadıköy, Adalar ve Ayastefanos, bostancıbaşının idaresine bırakılmıştır.²⁰

Yeniçeri teşkilatının kurulması ile birlikte askeri görevlerinin yanında emniyet işleri yeniçeriler tarafından yerine getirilmiştir. Kendi içinde idarî ve adlî sahada özerk bir yapıya sahip bulunan Yeniçeri Ocağı yeniçeri ağası tarafından idare edilmekteydi ve ocak içindeki her türlü yaptırım gücü onun başkanlığındaki yetkili kurulun (ağa divanı) elinde toplanmıştı.²¹ Bu anlamda yeniçerilerin kovuşturma ve gereğinde cezalandırma işlemleri de ancak yeniçeri ağasının emriyle yerine getirilir, padişah dâhil sivil iktidarın müdahalesi ancak ağa vasıtasıyla icra edilirdi. Bu devirde yeniçeri ağası yeniçeri askerinin komutanı ve başkentini asayişini sağlayan kişiydi.²²

Yeniçeri Ocağı'nın bünyesindeki gelişmeler doğrultusunda teşkilât ve yönetimi de çeşitli değişikliklere uğramış, zamanla tekemmül etmiştir. Kanuni devrinde yeniçerilerin yasakçı ve korucu adı altında Anadolu'nun her tarafına yerleştirilmeye başlanması zamanla önemli sonuçlar veren bir uygulama halini almıştır. Buralardaki yeniçeriler çeşitli sebeplerle kalıcı

¹⁹ Halim Alyot, *Türkiye'de Zabıta*, İçişleri Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1947, s.29-30.

²⁰ Remzi Fındıklı, "Osmanlı Devletinde Güvenlik ve Polis," *Yeni Türkiye Yayınları*, Cilt 6, Ankara, 1999, s.296.

²¹ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Devleti Teşkilatından Kapukulu Ocakları I*, T.T.K Basım Evi, Ankara 1988, s.397.

²² Bülent Akkaya, "Geçmişten Günümüze Türk Polis Teşkilatında Rütbelere," *Çağın Polisi Dergisi*, Sayı 8, Ankara, 2013, s.62.

duruma gelmiş, vilâyetlerde güvenlik giderek tımarlılardan alınıp ocaklıya havale edilmiştir.²³

Yeniçeri Ocağı'nın 1826 yılında kaldırılmasından sonra, İstanbul'da Asakir-i Mansure-i Muhammediye isimli ve polisiye hizmetleri de yapmak üzere yeni bir askeri teşkilat kurulmuş ve Seraskerler tarafından komuta edilmiştir. Seraskerler zamanla görev ve yetki alanlarını artırmanın yanı sıra, iç güvenliğin sağlanmasında Yeniçeri Ağasının yetkilerine de sahip olmuştur.²⁴

19. yüzyılda Osmanlı Devleti müesseslerinde yoğunlaşan batılılaşma sürecine bağlı olarak yaşadığı değişim iç güvenlik konusunda da kendisini göstermiştir. Özellikle Tanzimat Döneminde, merkez ve taşra teşkilatlarında görülen köklü değişimin de etkisiyle iç güvenlik teşkilatı askeri yapıdan ayrılarak müstakil bir örgütlenme haline getirilmiştir. 1845 yılında yayımlanan polis nizamnamesi polislerin hak, hukuk ve hükümlerinin vizesi olarak bilinse de, Osmanlı Devleti'nde modern anlamda polis teşkilatı ise 1879'da kurulan Zaptiye Nezareti ile ortaya çıkmıştır.²⁵

İlk teşkilât kanunu Polis Nizamı adı altında 17 maddeden ibaret olarak Sultan Abdülmecid zamanında 11 Rebiü'levvel 1261 tarihinde çıkarılmıştır. Bunun miladi karşılığı 20 Mart 1845'tir. Polis kelimesi de resmi lisana ilk defa bu nizamname ile girmiş oluyordu. Bu nizamname 21 Rebiyülevvel 1261'de yani 30 Mart 1845 Pazar günü bir yazı halinde (müzekkere-ı umumiye) İstanbul'da bulunan sefaretlere gönderilmiştir.²⁶

Polis Nizamı'nın çıkarılmasıyla, kolluk işlerinin örgütlenmesi ve yürütülmesi alanında yeniçerilerin kaldırılmasından beri süregelen anarşiyi, başka bir deyişle zabıta işlerinin karışık ve birçok makam ve mercilere tabi olması olgusunu sona erdirmeye yolundaki ilk adım atılmıştır.²⁷

III. Osmanlı Devleti'nin Tesisinden İstanbul'un Fethine Kadar Zabıtamızın İlk Şekli

Kuruluşunda bir uç beyi olarak kurulan Osmanlı Devleti, kısa zamanda fetihlerini artırarak, gerek Anadolu ve gerekse Rumeli'de ülke topraklarını genişletmiş, her fethedilen bölgeye kendi idaresini sağlamak için bir takım görevliler tayin etmiştir. Osmanlı Devleti'nde fethedilen bölgelerdeki otoriteyi ve idareyi sağlamak adına kadı ile birlikte vazifelendirilen bu

²³ Kemal Beydilli, "Yeniçeri", *T.D.V.İ.A.*, Cilt 43, İstanbul, 2013. s.460.

²⁴ Tatlılıoğlu, a.g.m., s.92.

²⁵ Veysel Bilgiç ve Muhittin Karakaya, "Türk Polis Teşkilatının Tarihi Gelişimi," *Polis Bilimleri Dergisi*, Ankara, 2002, s. 26.

²⁶ Ali Birinci "Türk Emniyet Teşkilatı'nda İlkler" *Polis Bilimleri Dergisi*, Ankara, 1999, s.9.

²⁷ Mesut Gülmez, "Polis Örgütünün ilk Kuruluş Belgesi ve Kaynağı," *Amme İdaresi Dergisi*, Cilt. 16, Sayı. 4, İstanbul, 1983, s.4.

görevlilere subaşı adını verilmiştir.²⁸ Subaşılik müessesesinin ehemmiyetine özellikle kuruluş yıllarında daha fazla önem veren Osmanlı Devleti, bir şehri fetih ettikten sonra o bölgeye kadı ile birlikte subaşılar görevlendirirdi. Bu tayinler fethin tescili olarak düşünülürdü. İlk dönem kaynaklarında bu tayinler gerçekleştiikten sonra, “*Tamam memleket fetih olundu*” ibaresini kullanılırdı.²⁹ Osman Gazi Karaca Hisarı fetih ettiği zaman, idaresini Orhan Beye, subaşılik görevini yani zabıta riyasetini de biraderi Gündüz Beye vermiştir.³⁰ Osmanlı Devleti’nde beylik döneminden beri fethedilen yerlere hukuku temsilen bir kadının, idareyi temsilen bir subaşının tayini yerleşmiş bir gelenektir.

*Müesses Devlet-i Sultani Osman hâkim ve kadı ile beraber zabıta amirini de ilk defa tayin ederek teşkilatı devlette zabıtayı her şeye takdim eylemiş, tevzi, adalet, ahlak ve hak gibi en âli vazâif devletin ancak zabıtaya istinat eylemekle husulpezir olabileceğini keşif ve takdir eylemekte müstesna bir nüfusu nazar göstermiştir.*³¹

*Aynı zamanda Osman Gazi Karaca Hisarı fetih eylediği zaman, emir idaresini mahdumu Orhan Beye, (Subaşı) lığı yani zabıta riyasetini de biraderi Gündüz Beye vermiştir.*³² *Görülüyor ki ilk padişahımız devlete vaz’ esas ederken eski Türk usul ve ananesine ve Selçuklulardaki teşkilata tevfiikan (Subaşı) lığı ihdas eylemiştir. Binaenaleyh Osmanlı tarihinde zabıta rüesasının en kademlisi Gündüz Bey olduğu gibi zabitanın iptidai şekli de subaşıliktir.*³³

Osmanlı Devlet’inin kuruluş yıllarında ülke küçük olduğundan idari teşkilat da basit bir biçimde yapılandırılmıştır. Osmanlı subaşısı İslâm devletleri içinde özgün bir yeri olan adliye ve mülkiye görevlisidir.³⁴ Osman Bey zamanında atanan subaşılar kadılara yardımcı olarak yargısal görevlerinin yanında idari görevleri de yürütüyorlardı.³⁵ Özellikle kuruluş dönemindeki padişahlar subaşılara karşı büyük güven duygusu taşımaktaydılar. Teşrifatta ön saflarda yer alan subaşılar, özellikle idari anlamda kadıdan sonra gelmekteydiler.

²⁸ Polis Mecmuası, 1 Ağustos 1338 (1922), Sayı 152, Sayfa 835, Ayrıca Bknz, Halil İnalcık, “Osmanlı Beyliği”, *T.D.V.İ.A.*, Cilt 33, İstanbul, 2007, s.446.

²⁹ Polis Mecmuası, 1 Ağustos 1338 (1922), Sayı 152, Sayfa 836, Ayrıca Bknz, Mücteba İlgürel, “Subaşılik Müessesesi Emniyet ve Asayişteki Rolü”, *Türk Polis Tarihinin Kökenleri Sempozyumu*, Antalya, 2016, s. 37.

³⁰ Polis Mecmuası, 1 Ağustos 1338 (1922), Sayı 152, Sayfa 834.

³¹ Polis Mecmuası, 1 Ağustos 1338 (1922), Sayı 152, Sayfa 835.

³² Polis Mecmuası, 1 Ağustos 1338 (1922), Sayı 152, Sayfa 837.

³³ Polis Mecmuası, 1 Ağustos 1338 (1922), Sayı 152, Sayfa 839.

³⁴ İlber Ortaylı, “Kadı”, *T.D.V.İ.A.*, Cilt 24, İstanbul 1992, s.70.

³⁵ Alyot, a.g.e., s.29-30.

Sultan Murad evvel Rumeli cihetinde meşgul iken Bursa'da subaşı olarak bıraktığı (Hacı İvaz Paşa) nın Karaman oğlundan tecavüzüne karşı ittihaz edildiği tedabiri eski mürehihlerimizden (Neşri) anlatırken diyor ki: "Hacı İvaz Paşa Bursa'nın (Subaşı) idi. Karaman oğlu dahi gelmeden İvaz Paşa şehir halkın okuyup (Davet Edip) dedi ki ey Müslümanlar padişahımız Rumenlidedir. Şimdi buraya Karaman oğlu geliyor. İmdi hisar yarağı (Esliha ve Zahiresi) olan kişiler hisara girsinler ve esbaba gücü yetmeyen kişiler hisara girip yok yere mahpus olmasınlar başları dik görsünler dedi.³⁶"

Büyük subaşılıklar, İstanbul'un fethine kadar bir yandan askeri kumandanlık görevini ifâ ederken aynı zamanda şehirlerin asayiş ve intizamını da sağlıyordu. Subaşılar barış zamanında ülkenin asayiş ve inzibat işlerini yürütür, savaş zamanında ise orduda bir komutan bir asker olarak görev alırlardı. Nitekim Osmanlı idaresinde önemli görevler ifâ eden Evrenos Bey ve Timurtaş Bey gibi kumandanlar askeri komutanlıklarının yanı sıra zaman zaman subaşı unvanını da kullanmışlardır.³⁷

Hüdavendigâr Gazi Kosova Muharebesine giderken Anadolu cihetindeki memleketlerinin asayiş ve inzibâtını temin için bu havaliyi muntikalara ayırarak her birine mücerrep ve muktedir ümerâdan bir zatı (Subaşı) olarak memur etmişti. Sivrihisar ile Sakarya'nın irva eylediği memaliğe (Timur Taş Bey) i bu zat bildiğimiz Timur Taş Paşadan başkadır. Akşehir havalisine (Koca Bey) i Hamid ve Eğirdir cihetlerine (Kutlu Bey) i subaşı tayin eylemişti.³⁸

Mecmuada subaşılardan kuruluş devrinde devlet erkânında protokoldeki derecelerinin yüksek olduğu belirtilmiştir. Kadı ile birlikte görevlendirilen subaşılar şehrin asayiş ve intizamını sağlamakla birlikte idaresi altında bulunduğu şehirlerin kumandanlığını ve savunmasını da üstlenirdi.³⁹ Osmanlı subaşısının mülkî, beledî, malî, askerî ve adlî sahaları kapsayan görevleri göz önüne alınırsa onun kadar geniş bir görev alanı bulunan bir başka memur olmadığı gibi memuriyet kompartımanı ve şahsiyeti onun kadar çeşitli olanı da yoktur denebilir.⁴⁰

Payitaht muhafızı ve en büyük zabıta reisi olan (Subaşılardan) merasim ve teşrifatta ne derece şayan-ı tevkir bir mevkiye bulduklarına ilk padişahlarımızın bunlara verdikleri ehemmiyete en celi bir misal teşkil eden atideki satırlar mesleğimize edilen ebediyen şeref veren vesikadandır. "Nüzul Sultan, Gümüş Hisarı; rivayet olunur ki hünkâr (Keçimora) dan geçip

³⁶ Polis Mecmuası, 1 Ağustos 1338 (1922), Sayı 152, Sayfa 838.

³⁷ İlgürel, a.g.m., s. 38.

³⁸ Polis Mecmuası, 1 Ağustos 1338 (1922), Sayı 152, Sayfa 839.

³⁹ Polis Mecmuası, 1 Ağustos 1338 (1922), Sayı 152, Sayfa 835.

⁴⁰ Ortaylı, a.g.m.,70.

büyük mukadderi ilim ve sancaklar çözüp, tabl ve nakkareler çalınıp, saflar dizilip, alaylar bağlanıp erenler ve bahadırlar, gaziler müsellaah yer yer ağıla yürüyüp, her birinin güzüne rüstem ve asitan sûri sakince görünmezdi. Evvel Ali Paşa ardınca Beyazıd Çelebi ve onun ardınca (Ayna Bey Subaşı) ve ondan Yakup Çelebi, ondan Sırrıca Paşa dahi ardınca hünkâr devletle ve azimle gelip Gümüş Hisarı önüne kondular.”⁴¹

İstanbul’un fethi sonrası subaşılık müessesinde önemli değişiklikler olmuştur. Devletin kuruluş yıllarında idari ve askeri görevlere sahip olan subaşılar, bu yeni dönemde imar ve çevre düzeni görevlerini de üstlenmeye başlamışlardır. Nitekim Fatih, İstanbul’u fethi akabinde dönemin subaşıları olan Süleyman Beyi şehrin imar faaliyetle vazifelendirmiştir. Savaş sonrası yıkık dökük olan baş şehir dönemin İstanbul subaşıları önderliğinde yeniden imara açılmıştır. Mecmuanın Osmanlı Devleti’nin tesisinden İstanbul’un fethine kadar zabıtamızın ilk şekli başlıklı makalede bu yeni vaziyet şu şekilde izah edilmiştir;

Fethe müteakip Fatih Hazretleri İstanbul’a ilk defa bendegânından Gazi (Karıştıran Süleyman Bey) i subaşıları nasip etmiştir. “Sultan Mehmed çünkü İstanbul’u fethetti. Subaşılığı kulu Süleyman Bey’e verip şehri mamur etmek istedi.” Balaya nakil edilen fıkırada (Süleyman Bey) in İstanbul’un imarına da memur edildiği anlaşılıyor. Buraya kadar görülen subaşılardan farklı bir tayine tesadüf ediliyor. (Tacü’t-Tevarih) in aşağıya derç olunan cümlesinde tamir kelimesini ihtiva ediyor.”⁴²

Klasik Osmanlı döneminde şehir yönetiminde beledi, mülki ve adli görev aynı elde toplanmıştı. Subaşı güvenlik âmiri ve vakıfların deneticisiydi. Subaşının bu görevleri yerine getirmesi için kendisine yardımcı olan bazı başka görevliler, kurumlar ve gruplar vardı. Böcekbaşı, çöplük subaşıları, mimarbaşı gibi Yeniçeri Ocağı mensubu subaylar ve görevliler, genel güvenlikle temizlik ve imar düzeninin sağlanmasına kadar çeşitli alanlardaki kolluk görevini yerine getirmekteydiler.⁴³

İstanbul’un fethinden sonra, gerek Anadolu’dan buraya yapılan büyük göçler, gerekse başkent olması dolayısıyla şehrin nüfusu büyük artış göstermiştir. Bu durum ister istemez ortaya önemli bir güvenlik sorunu çıkarmıştır. Güvenlik sorununu çözmek için şehir içinde yeni düzenlemeler yapılmış ve iç güvenlikte yeni teşkilatlar kurulmuştur. İstanbul çeşitli bölgelere ayrılmış ve her bölgenin güvenlik sorumluluğu farklı görevliler eliyle sağlanmıştır. İstanbul’un bazı bölgelerinin güvenliği ise

⁴¹ Polis Mecmuası, 1 Ağustos 1338 (1922), Sayı 152, Sayfa 840.

⁴² Tacü’t-Tevarih Hoca Sadettin efendi’nin Osmanlı Devleti’nin kuruluşundan I. Selim’in ölümüne kadar geçen süre içerisinde Osmanlı Tarihini ele alıp yazdığı eserdir.

⁴³ İlber Ortaylı, “Belediye”, *T.D.V.İ.A.*, Cilt 5, İstanbul 1992, s.398.

yeniçeri ağası, cebecibaşı, topçubaşı, kaptanpaşa ve bostancıbaşı gibi yüksek rütbeli görevlilere bırakılmıştır. İstanbul'un saray ve saray çevresinin güvenliğinden yeniçeri ağası sorumluydu. Ayasofya, Ahırkapı ve Hocapaşa tarafları cebecibaşı, Tophane ve Beyoğlu civarı; Topçubaşı tarafından, Topkapı, Boğaziçi ve Haliç kıyıları ile Adalar'ın; kontrolü Bostancıbaşı tarafından, İstanbul Limanı, Tersane, Kasımpaşa ve Galata Kaptanpaşa tarafından idare edilmekteydi.⁴⁴

*Eskiden İstanbul ile Bilâd-ı Selâse ve tevabi'nin idare-i zabıtası birkaç kısma ayrılmıştı. İstanbul'un Saray-ı Hümayun civarlarından mâadası yeniçeri ağalarına, Saray-ı Hümayun harici ad olunan Ayasofya, Hoca Paşa, Ahır kapı tarafları, cebecibaşlarına, Kasımpaşa ile Galata muhitleri, Tophane tarafı ile Beyoğlu semtleri, topçubaşlarına, Üsküdar, Eyüp, Kâğıthane, Boğaziçi'nin iki tarafı, Kadıköy, Adalar, Ayastefonos tarafları, bostancıbaşına muhavvel idi. Bundan fazla olarak muhtelif (Usta) namıyla yerli zabıtlar bulunur. Bunlarda yalnız kendi mıntikasının asayişini temin ile mükellef ve ondan mesul bulunurdu.*⁴⁵

Bu klasik düzen özellikle II. Mahmud devrindeki yeni düzenlemelerle değişikliğe uğramıştır. Yeniçeri Ocağı'nın ilgasından sonra kurulan Asâkir-i Mansûre-i Muhammediyye adlı yeni ordu ve ordunun başındaki serasker İstanbul'un güvenliğinden de sorumlu tutuldu.⁴⁶ Klasik dönemde sipahilerin ve yer yer yeniçerilerin sorumluluğunda bulunan eyaletlerdeki iç güvenlik işleri 1826'dan sonra çeşitli yerlerde kurulan Asâkir-i Nizâmiyye birliklerine verildi. 1834'ten itibaren eyalet ve sancaklarda teşkiline başlanan redif birlikleri inzibatı sağlamakla da görevlendirildi.⁴⁷

II. Mahmud devrinde klasik kolluk teşkilâtı olan yeniçerilik kaldırılınca 1827'de İhtisap Nezâreti'nin kurulmasıyla, Tanzimat devri şehir yönetiminin temeli oluşturuldu. Şehirlerde vergi toplamak, asayiş sağlamak, ekonomik faaliyetlerin, çarşı pazarın teftişi, sağlıkla ilgili kontrol başka bir yolla sağlanmak isteniyordu. İhtisap Nezâreti bir müddet sonra yetersiz kaldı, çünkü 19. yüzyılda şehirlerin imarı, alt yapının tesisi, inşaat kontrolü, yangına karşı tedbirler almak gibi büyüyen şehrin idaresinde daha aktif ve yapıcı işleri yürüten bir teşkilâta gerek vardı. Klasik dönemde Hassa baş mimarının hesaplarını tutan memurun unvanı olan şehremini, şehrin idaresinden sorumlu belediye reisi için kullanılmaya başlandı. "Belediye", "dâire-i belediyye", "dâire-i belediyye reisi" ve meclisi gibi tabirler ve unvanlar ise ilk defa İstanbul şehrinin kibar ecnebi semti sayılan Galata-Beyoğlu Belediyesi için kullanılacaktır. Fakat modern belediye teşkilâtının

⁴⁴ Fındıklı, a.g.m., s.296.

⁴⁵ Polis Mecmuası, 1 Haziran 1336 (1920), Sayı 126, Sayfa 439.

⁴⁶ Abdülkadir Özcan, "Zaptiye", *T.D.V.İ.A.*, İstanbul, 2013. s.128.

⁴⁷ Özcan, a.g.m., s.129.

başlangıcı şehremanetidir. Aslında gerek İstanbul'da gerekse 1921'de Ankara'da belediye reislerine hep şehremini denmiş, fakat taşralarda unvan meclis-i beledî reisi veya belediye reisi olarak geçmiştir.⁴⁸

IV. Zâbita Tarihi Tetkikati'ndan Asesbaşı

Ases, kelime olarak Arapça asse (عَسَّ) fiil kökünden ism-i fâil olup "bekçi" anlamına gelen "âss"ın çoğuludur.⁴⁹ Osmanlı Devleti'nde asesbaşılık Fâtih zamanında kurulmuş, daha sonra ağa bölüklerinden birini teşkil etmiştir. Bölük kumandanı olarak ocak içindeki askerî görevi dışında, şehrin özellikle geceleri inzibat ve asayişinden mesul olan asesbaşı, Ağakapısı'nda devamlı bir kapı kethüdâsı (emir eri) bulundurur, yeniçeri ağası ile irtibatını bu nefer vasıtasıyla sağlardı.⁵⁰

Yeniçeri üzerlerinden yirmi sekizinci bölüğün kumandanı yani çorbacısı (Asesbaşı) unvanını alır, bölükle beraber vazâif-i zabıtada istihdam olunurdu. Asesbaşılık Fatih Hazretleri zamanında ihdas edilmiştir. Kelimenin aslına ve bunlar için malumat veren eserlerin tarifâtına bakılırsa asesbaşılar, geceleri zapturapt emrini ifa etmek üzere ihdas edilmişlerken murur zamanla gece ve gündüz şehir subaşısı ile müştereken payitahtın asayiş ve inzibatı ile meşgul olmaya başlamışlardır. Asesbaşılar bölüklerinde ki zabitan ile çarşı aralarında ve mahalle içinde ve süzani celb mahallerinde sabaha kadar dolaşarak ashab-ı ceraimi derdestle icap eden yerlere gönderir, halkın emniyet ve istirahatını temine çalışırlardı. Gece zabitasını idare etmek ve daha fazla askeri inzibatı temine gayret eylemek üzere vücuda getirildikleri anlaşılan asesbaşılar, maiyetlerindeki beş yüz neferle yeniçeriler meyânında harbede iştirak ederlerdi. Sulh devrinde zabita hizmetlerinde kullanılırdı.⁵¹

Belli bir odası bulunmayan asesbaşının görevleri ocak içinde ve dışında olmak üzere ikiye ayrılmıştır. Ocak içindeki idamlar mutlaka onun tarafından infaz edilirdi. İnfazın yapılacağı gün, yanında aseslerle idam mahallinde hazır bulunur ve düzeni sağlardı. Ağa Divanı'nda katline karar verilen suçlu asesbaşıya teslim edilir ve idamı genellikle Baba Câfer Zindanı'nda gece yarısı gerçekleştirilirdi.⁵² Hapishane ve zindanlar subaşı ile asesbaşının gözetimi altına verilmiştir.⁵³ Asesbaşının diğer bir vazifesi ise merasimlerde ve kapıkulu askerlerinin sefere çıkışları sırasında düzenlenen törenlerde 500 kadar maiyetiyle güzergâhın iki tarafını tutmak ve asayişini sağlamaktır.⁵⁴

⁴⁸ Ortaylı, a.g.m., s.399

⁴⁹ Abdülkadir Özcan, "Asesbaşı", *T.D.V.İ.A.*, Cilt 3, İstanbul 1991, s. 464.

⁵⁰ Polis Mecmuası, 1 Kasım 1338 (1922), Sayı 155, Sayfa 882.

⁵¹ Polis Mecmuası, 1 Kasım 1338 (1922), Sayı 155, Sayfa 883.

⁵² Abdülkadir Özcan, a.g.m., s. 465.

⁵³ Özcan, a.g.m., s. 466.

⁵⁴ Alyot, a.g.e., s.41.

Veziriazam divanındaki hizmetlerinin yanı sıra veziriazamın şehir içi devriye gezilerinde, yanında aseslerle ona refakat ederdi. Cuma namazına giderken sadrazamın geçeceği yollarda inzibatı sağlamak da yine onun görevleri arasındaydı. İstanbul'un fethinden sonraki dönemde Üsküdar ve Galata'da olmak üzere iki asesbaşı görevlendirilmiştir.⁵⁵

Asesler, halkın huzuru ve asayişin temini için nöbetleşe olarak geceleri devriye nöbeti tutarlardı. Aseslerin tutma, kapma, vurma, asma, basma ve "kayd ü bend" gibi ihtisas erbabı vardı. Köprülü Mehmed Paşa'nın sadareti zamanında asesbaşı olan Zülfiyar Ağa'nın 4000'den fazla suçluyu kendi eliyle öldürdüğü nakledilmektedir.⁵⁶

Evliya Çelebi: "Asesbaşı askerleri eli asalı, muhteşem üsküflü neferlerdir. Seyyah rahın iki tarafında izdiham eden temaşacıları açıp tarik-i amm, tevsi' etmeyi ve askeri dağıtmalarını emir-i şer'i ile katl eylemeye memurlardır." diye tasvir ediyor. Yine müşarünileyhin tarifatına bakılırsa bir de ases-i sâni esnafi denilen (200) mevcutlu bir kısım askerler vardı ki bunlar hakkında kullandığı tabirlerden sûret-i daima da zâbitada buldukları ve asesbaşuların idârelerinde ifâ-yı vazîfe eyledikleri anlaşılıyor. Ez cümle bunlar "Tutma, kapma, vurma, kovma, asma, basma, kaydı bent adamlarıdır, birbirinden eşit mel'un kullardır" diyor. Filhakika bir cürm ve cinâyet veya kabahati mürtekibi olanlar bunların elinden pek güçlükle yakayı kurtarabilir. Ele geçirdiklerini yeniçeri kolluklarına götürerek bunlara dehşetli dayak atarlardı. Zaman zaman sefk-i dimanın revaç bulduğu devirlerde asesbaşılardan fevkalade hunharlık gösterenler olmuştur.⁵⁷

16. yüzyıl sonlarından itibaren asesbaşuların görev sahaları genişletilerek timar verilmeye başlanmıştır. Bulduğu yerin kadısının denetimi altında çalışan asesbaşının tayinini kadının teklifi üzerine padişah yapmıştır.⁵⁸ Yeniçeri teşkilatının kaldırılmasından sonra asesbaşılık makamı da eski önemini yitirmiştir.

V. Zâbita Tarihi Tetkikatı'ndan Şehir Subaşısı

Osmanlı Devleti öncesi kurulan Türk devletlerinde subaşı kelimesi sü-başı (سو باشی) olarak geçmektedir Sü veya su eski Türkçede "asker, ordu" anlamına gelir. Osmanlıların kuruluş yıllarından itibaren subaşılık vazifesinin varlığı bilinmektedir.⁵⁹

⁵⁵ Alyot, a.g.e., s.42.

⁵⁶ Özcan, a.g.m., s 464.

⁵⁷ Polis Mecmuası, 1 Kasım 1338 (1922), Sayı 155, Sayfa 881-884.

⁵⁸ Polis Mecmuası, 1 Kasım 1338 (1922), Sayı 155, Sayfa 881-884.

⁵⁹ İlgürel, a.g.m., s, 447.

Subaşı Osmanlı Devleti'nin ilk devirlerinde şehir muhafızı konumundaydı. Bir şehrin fethinden sonra kadı ve dizdar tayin edilirken subaşı da görevlendirilirdi. Bu tayinler fethin tescili olarak düşünülürdü. İlk dönem kaynakları bu tayinler gerçekleşikten sonra, "Tamam memleket fetholundu" ifadesini kullanırlar.⁶⁰ Fâtih Sultan Mehmed devrinde subaşılık müessesesi eski etkinliğini kaybetmeye başladı, ancak görev alanları daha basitleştirilip genişletildi.

Osmanlı'da subaşının görev ve yetkileri kanunname ve yasak namelerle tayin edilmiştir. Teşrifatta subaşının adı, sancak beyi ve kadıdan sonra anılmaktadır. Subaşılar mahallî konularda, kanun ve nizamların uygulanmasında söz sahibidir, ehl-i örf taifesindedir.⁶¹

Bir suç unsuru gerçekleştiğinde, subaşı önce suçluyu arayıp bulur, adalet huzuruna götürür, gerektiği durumlarda teftiş görevini de yerine getirirdi. 1487'de düzenlenen Hüdâvendigâr Livâsı Kanunnamesi'nden subaşı görevlerine yeni bir düzenleme getirildiği anlaşılmaktadır.⁶² Buna göre subaşılar daha ziyade asayiş işlerine yönlendirilmiştir. Beylerbeyi veya sancak beyine bağlı olan konargöçer Yörük taifesinden vergi tahsiliyle görevli subaşılardan yetkileri de sınırlandırılmıştır. Reâyâdan zorla yiyecek almaları, odun talep etmeleri ve angarya yasaklanmıştır. Buna karşılık subaşılar serbest timar sahibi olduklarından sancak beyinin malî kontrolüne tâbi değildir. Timar sahipliği dolayısıyla subaşılar için zaîm tabiri de kullanılmaktadır. Bursa ve Edirne subaşılarının itibarı yüksek olup bunların İstanbul subaşısı tayin edilme şansları kuvvetliydi. Bu tayin sadrazamın yetkisindeydi. Taşradaki subaşılar ise beylerbeyi veya sancak beyleri tarafından tayin edilirdi.⁶³

(Subaşı) tabiri Türk lisanında kavim ve kabile manasına geldiği gibi (Su) kelimesi sefer etmek, harbe gitmek (Sulamak) mastarından alınmıştır. Bu tabirin safî Türkçe olduğu en eski Türk tarihi ve kitabelerinde mevcut olması ve hatt-ı zâtında Türk lisanının malî bulunması sabit iken Enderun edebiyatının garp ve acem dillerinin müthiş tesirine kapılan kadim muharrer ve müelliflerimiz (Subaşı) yani cürm ve cinâyet ve her nevi mesaviyi itiyat eden eşrafın amir ve reisi tarzında te'vil ve tefsire kalkışmışlar ise de bizce en doğruyu yukarıda (Eski Türklerde Zâbita) serlevhası altındaki kısımda izah eylediğimiz veçhile (Subaşı) mukaddemü'l-ceyş denilen ve askerinin önünden harbe giden kumandana verilen unvandır.⁶⁴

⁶⁰ Okçabol, a.g.e., s.26.

⁶¹ Alyot, a.g.e., s.46.

⁶² Özcan, a.g.m., s. 466.

⁶³ İlgürel, a.g.m., 449.

⁶⁴ Polis Mecmuası, 1 Ağustos 1338 (1922), Sayı 152, Sayfa 835-840.

17. yüzyılın ikinci yarısında düzenlenen kapıkulu kanunnamesine göre İstanbul subaşısının ve asesbaşının en önemli görevi hazineyi ve sancak-ı şerifi beklemektir. Bunlar Paşakapısı'ndan hareket eden ve liva-i şerifi taşıyan alayın önünde yürürlerdi. Subaşılar ayrıca cülûs ve kılıç kuşanma törenlerinde, elçi kabullerinde, düğünlerde, bayramlaşma törenlerinde ve padişahın bayram namazına katılışında protokole dâhildi.⁶⁵ Subaşı, ordunun sefere hareketinden önce alay köşkü önünde yapılan törende de bulunurdu. Elçilerin İstanbul'a gelişinde düzenlenen törende, itimatnamesini takdim etmek üzere Paşakapısı'na gelişinde asesbaşı ve aseslerle yer alırdı. Bu törenlere silâhlı ve tüfekli olarak katılan subaşılar asesbaşı, ihtisap ağası ve mimarbaşıyla birlikte İstanbul kadısının emrindeydi. Şehrin iâşesinin sağlanması, kalpazanlık takibi, kılık kıyafet, meyhaneler, tütün içme, ilaç imali, tabip ve cerrahların teftişi subaşılardan görevlerindendi. Diğer görevleri ise hayvanlara fazla yük yüklenmemesi, kayıkçılık nizamı, narh, ayakkabıların nizama göre imali, dilencilik menî ve tüfek teftişi, mukataaya verilmiş padişah haslarının denetlenmesi, gümrüklerin teftişi, mum imalâtı ve dellâllik nizamı idi.

İstanbul'un fethi sonrası Fatih Fultan Mehmed' in şehrin imar faaliyetlerini subaşılardan tayin etmesi sonrası, kaldırımların tamiriyle yıkılmaya yüz tutmuş binaların tespiti de subaşılardan görevleri arasında olacaktır. 1572'de alınan bir karara göre de yangına karşı her eve bir merdiven ve su dolu bir fiçî bulundurma mecburiyetinin teftişi subaşıya verilmişti. Diğer taraftan subaşılardan Baba Cafer Zindanı ve tomruk nizamından da sorumlu idi.⁶⁶

Şehir subaşılarının vazifeleri gündüzler kol gezerek çarşı, pazar ve mahalle aralarının nezaîfetine dikkat etmek ve bozulmuş kaldırımları tamir ettirmek. Ve yol üzerinde yolun maili inhidam olan ebniyenin yıkılıp yapılması lüzumunu mi'mâr başı tarafına ihbâr eylemek. Ve asesbaşı gibi geceleri de kola çıkararak, uygunsuz takımının teftişi ve taharrisi ile meşgul olmaktan ibaret idi. Tadad edilen vezâife nazaran, şehir subaşılardan hem zâbita-i belediye müfettişleri ve hem de zâbita-i umûmiye memurları salahiyetine hâiz idiler. Esâsen son asra kadar belediye ve zâbita mesaili tev'em gibi idi. zâbita memurları ekseriye birçok belediye işleriyle de iştiğal ederlerdi. Çünkü belediye memuriyetleri gibi zâbitada şehir ve kasabalarda temin-i intizam ve refâh endişelerini giderirlerdi. Bu itibarla subaşılardan kısmen belediye işleriyle uğraşmalarını tabii görmek lazımdır. Şehir subaşılarının muavini makamında kethüdalardan ve ayrıca okuryazar kimselerden tayin olunan kâtipleri var idi. Maiyetlerinde hizmet eden

⁶⁵ Fındıklı, a.g.m., s.61.

⁶⁶ Akyol, a.g.e., s.77.

*askerlere subaşı neferatı denildiği gibi bunlara (Subaşı Asesleri) de itlak olunurdu.*⁶⁷

Eski Türk devletlerinde memuriyet unvanı olarak kullanılan subaşı, gerçekte askeri bir niteliği ifade etmektedir. Osmanlı Devleti'nden önce kurulmuş olan Türk devletlerinde ordu komutanı ve başkumandan olarak görev yapan subaşı, ilerleyen zaman içerisinde önemini yitirmiş ve köy, kasaba, kaza, sancak ve diğer yerleşim birimlerinde asayiş ve emniyeti sağlamakla görevlendirilmiştir.⁶⁸ Osmanlı Devleti'nde önceleri merkezden tayin edilmesine rağmen 16. yüzyıldan sonra yapılan değişikliklerle birlikte Beylerbeyi ve Sancakbeyleri tarafından tayin edilmesi usulü benimsenmiştir. Subaşı aynı zamanda Beylerbeyi ve Sancakbeyine bağlı bir memur olma niteliği kazanmıştır. İslam hukukuna göre suç ve cinayetten dolayı mahkûm edilen suçlulardan mahkeme kararı ile kanunun belirlediği oranlarda cerime (nakdi ceza) alınmaktaydı. Subaşı bu cerimeleri toplayarak devlet hazinesine teslim etmekle mükellef olduğundan, "Zaim" olarak da adlandırılmaktaydı.⁶⁹

16. yüzyıldan sonra subaşının temel olarak iki görevi vardı. Bunlardan ilki, mali görev olarak adlandırılabilir olan vergileri toplamak ikincisi ise şehirde asayiş sağlamak. Kolluk görevi olarak da adlandırılabilir olan asayişin sağlanması aslında geleneksel idare sisteminde yargıya ait olup, kadı tarafından yerine getirilmesi gereken bir görevdir. Ancak kadının icra-i iktidarı olmadığından, subaşı bu görevi kadı adına yerine getirmekteydi.⁷⁰ Bununla birlikte asayiş amirinin kadı olduğu ve gerçek anlamda tüm yetkilerin kadıda toplandığı gerçeğinin göz ardı edilmemesi gerekmektedir. Nitekim subaşı, kadıya asayiş görevini yerine getirirken yardımcı olan bir görevlidir.⁷¹ Subaşının kamu düzenini sağlamak adına suçluları cezalandırmak gibi bir görevi bulunmamaktaydı.

Fâtih Sultan Mehmed devrinde subaşılık eski etkinliğini kaybetmeye başladı, ancak görev alanları daha basitleştirilip genişletildi.

İstanbul'un fethine kadar payitaht subaşılığı mühim ve mu'tena bir vazife idi. Hatta fethi müteakipte bu vazifeye Fatih Hazretleri tarafından en mutemet bendegânından ma'ruf bir zat tayin eylemişti. Zamanla Devletin teşkîlât-ı idâresi tekemmül eylemiş, Osmanlı hükümeti İstanbul'a yerleşince muazzam bir Avrupa devleti ve Mısır fütuhâtı akabinde muhteşem bir İslâm

⁶⁷ Polis Mecmuası, 1 Kasım 1338 (1922), Sayı 155, Sayfa 884-886.

⁶⁸ Alaaddin Aköz, -İbrahim Solak , "Osmanlı Taşra Yönetimi ve 16. Yüzyılda Maraş Kazâsı Yöneticileri", *S.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sakarya 2014, Sayı 9, s. 127.

⁶⁹ Halil İnalçık, *Osmanlı İmparatorluğu'nun Ekonomik ve Sosyal Tarihi*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Cilt. 1, İstanbul 2004, s.191.

⁷⁰ İlber Ortaylı, "Kadı" *T.D.V.İ.A.* İstanbul, Cilt 24, s.69-73.

⁷¹ Mustafa Akdağ, "Yeniçeri Ocak Nizamının Bozuluşu", *A.Ü. D.T.C.F. Dergisi*, Cilt 5, Ankara 1991, s. 50.

*hilâfeti ve saltanatı haline geldiğinden ihtiyacıyla mütenasip vazîfe ve münasip ihdas olunmuştur. Fethe müteakip payitaht subaşılığının salâhiyeti yeniçeri ağalığına geçmiş, subaşılığı unvanıyla mütevassıt bir zâbıtâ memurluğu halini almıştır.*⁷²

Osmanlı Devleti'nde subaşının görev ve yetkileri kanunname ve yasak namelerle tayin edilmiştir. Subaşının adı sancak beyi ve kadıdan sonra anılmaktadır. Mahallî konularda, kanun ve nizamların uygulanmasında söz sahibidir, ehl-i örf taifesindedir. Subaşı önce suçluyu arayıp bulur, adalet huzuruna götürür, gerektiği durumlarda teftiş görevini de yerine getirirdi. Osmanlı Devleti'nde özellikle kuruluş yıllarında, asayişî ikinci derecede (kadıdan sonra) sorumlusu olan subaşılıklar sırası ile:

- 1) Şehir Subaşısı.
- 2) Taşra Subaşısı.
- 3) Kasaba ve Köy Subaşısı.
- 4) Sancak Subaşısı.
- 5) Voyvoda (dirlik sahibi adına asayişî sağlayan)
- 6) Çöp ve Çöplük Subaşısı.

VI. Zâbıtâ Tarihi Tetkikatı'ndan Taşra Subaşıları

Osmanlı Devleti'nde merkezde İstanbul subaşısı olduğu gibi eyalet ve sancak merkezlerinde de subaşılık görevi olan memurlar vardı. Bu görevlilere taşra subaşısı ismi verilmiştir. Sadrazam tarafından görevlendirilen taşra subaşıları inzibat işleri yanında ticaret işlerine de karışabiliyordu. Sancak subaşılarının görev süreleri sancakbeyinin görev süresi ile sınırlıydı.⁷³

Taşra subaşılıklarına zamanla farklı tabirlerde verilmeye başlanmıştır. Vergi tahsiliyle görevli taşra subaşısına “Zaim” dendiği gibi, Sancak Beyine bağlı olarak görev yapan köy subaşısına “Voyvoda” denilmiştir. Bu tabirler daha çok taşra subaşılıkları için kullanılan tabirlerdir.⁷⁴

Taşrada yakalanan bazı suçluların İstanbul'a gönderilmesi lazım geldiğinde merkezden dergâh-ı âli çavuşları görevlendirilmekte ve subaşılar da belli mevkilere kadar adamlarıyla birlikte görevli çavuşlara muavenet etmektedir. Suçluların mahkemede yargılanmaları ve suçlu bulunurlarsa verilen cezanın uygulanması subaşılıkların sorumluluğu altında bulunmaktaydı.⁷⁵

⁷² Polis Mecmuası, 1 Kasım 1338 (1922), Sayı 155, Sayfa 884-886.

⁷³ Hasan, Yağar, “Osmanlı Polis Teşkilatı ve Yenileşme Süreci”, *Yeni Türkiye Yayınları*, Ankara, 2002. s. 176.

⁷⁴ Halil İnalçık, Tımar”, *T.D.V.İ.A.*, Cilt 41, İstanbul 1992, s.168.

⁷⁵ İlgürel, a.g.m., s. 76.

Subaşılar görev alanlarında ikamet eden insanları vazifeleri icabı iyi tanımak zorundaydılar. İnsanların medeni durumlarını, sahip oldukları kimlikleri, oturdukları evin yerini ve evde ikamet eden şahısların sayısını bilmeleri onlar için bir zorunluluk gibiydi. Görev alanlarında bulunan reaya ile aralarında yaşanan sorunlar nedeniyle mahkemelik olduklarında sorunun kaynağı ister görevlerine ilişkin bir suiistimalden, ister şahsi bir sorundan kaynaklansın, her iki halde de iddialarını ispat etme yükümlülükleri bulunmaktadır. Kolluk görevleri açısından bakıldığında bu ispat etme yükümlüklerinin reaya yapılacak haksız isnatların önüne geçilmesini büyük ölçüde önlediği görülmektedir.⁷⁶

Taşra subaşılıarı asayişi sağlamalarının yanı sıra “Şehir Zeameti” cümlesinden olan cerimeler (mahkemece verilen para cezaları) ile mukataa (ekili arazi için verilen ve kesimi önceden yapılmış vergiler) be benzeri vergileri de toplayarak üç ayda bir merkez hazinesine devrediyorlardı.⁷⁷

Muhafazalık her 50 haneli köylere bir subaşı tayini ile subaşılığa ait umurun bunlar vasıtasıyla tedvirini bu miktar haneye mâlik olunmayan köylerin birleştirilerek birkaç tanesinin bir karye itibar olunmasını ve subaşılıkların süvari askeri sınıfına ithalini teklif eylemişti. Hatta Niğbolu, Vidin sancaklarının havi oldukları kazalarda 600 nefer subaşı tahrir olunarak bir kıta defteri de gönderilmişti. Teklif vaki devletçe kabul olunarak (Subaşı) denilen bu nevi askerin zapturaptına dikkat edilmesi ve fukara-i ahâlden ziyade talepte bulunmalarına meydan verilmemesi cevaben tebliğ olunmuştur. Bilahare vilayet usûlü tatbîke ve her meslekte islahat icrâsına başlandığı zaman bu muhtelif şekildeki subaşılıklar da kâmilan ilga eyleyerek umur-ı zâbitada tecdit devresine girmiştir. İleride faslı mahsûsunda bu bâbta tafsilat mevcuttur.⁷⁸

Sancak ve köy subaşılıklarının yanı sıra taşrada bulunan konargöçer gruplarında subaşılıarı vardı. Konargöçer taifesi köprü ve yol yapımında çalıştırılırken, nezaretlerinde subaşılıklar bulunurdu. Subaşılıklar devşirme tespitinde bulunur, bunların defterini tutardı. Kapıkulu süvarileri camiasından ulûfeciyân-ı yemîn, ulûfeciyân-ı yesâr bölüklerinden yedi kişi subaşı adı altında bölük subaşılığına ayrılırdı. Bunlardan dördü sağ ulûfecilerden, üçü sol ulûfecilerden olurdu. Mal ve para tahsili bu subaşılıklar tarafından yapılırdı. Subaşı gelirleri kanunnâmelerde gösterilmiştir. Timar subaşılıklarına dirlik olarak timar verildiği gibi mîrî subaşılıklara ticarî hayattan gelirler ve paylar tahsis edilmiştir.

⁷⁶ Yağar, a.g.m., s.177.

⁷⁷ Zeki M. Pekalın, *Osmanlı Tarihi ve Deyimleri Sözcüğü*, İstanbul 1971, Cilt 2, s.572.

⁷⁸ İncılık, a.g.m., s.168.

Sadisen tımarlı sipahisi namıyla maruf olup kendilerine (Tımar) denilen arazinin hâsılatı Türk ve tevdi olunan taşra süvari askerleri beylerinden bazılarına tımar berati verilirken o arazinin subaşılığı da tevcih olunurdu. Esasen tımarlı sipahilerin idarelerinde bulunan mahallin asayiş ve inzibatını temin ve halkın mal ve anını tevdiden vakaya ederlerdi. Tımarı olan araziye birde ayrıca subaşı tayin etmekten ise subaşılığı da sahib-i tumara vermek pek makul ve münasip idi. Tımar sahipleri kendilerini ahaliye sevdirmek mecburiyetinde buldukları için ekseriye babacan hareket ederler. Köylerin ümran refahına hüsnü niyetle çalışırlardı. Zeamet erbabına da bu tarzda subaşılık verilirdi.⁷⁹

Taşra subaşıları yukarıda sözü edilen vergi ve parasal cezalarını iltizam (götürü) yöntemi ile toplayarak, bundan belli bir ödenek alıyorlardı.

Taşralarda has, tımar, zeâmet ashâbı da zâbıta umurunu ifâ ederlerdi; çünkü bunlar aşar ve avaid-i sairesi kendilerine ait olan kariye ve kasabanın muhafazasına kadar eşkıya ve ecânib tasallutunu derhal ahâlinin işe yararlarını toplayıp def ve tenkil edebilecek kuvvete mâlik idiler.⁸⁰

Subaşılar, asesler ile birlikte gece-gündüz şehrin güvenliğinden sorumlu tutulmuşlar ve kadı ile işbirliği halinde çalışmışlardır. 16. yüzyılın sonlarına doğru duyulan ihtiyaç nedeniyle yeniçerilerden yasakçı adı altında kolluk görevlisi olarak faydalanılmaya başlanılmıştır. Fakat bu durum kamu düzeninin sağlanması açısından birtakım yetki çatışmalarını da beraberinde getirmiştir. Kolluk görevlilerinin görevleri esnasında en büyük yardımcıları mahalle veya köy sakinleri olmuştur. Sakin oldukları mahallerde işlenen suçlardan ötürü bir şekilde sorumlu tutulan mahalle veya köy ahali gördükleri her olumsuz durumu mahkemeye veya kolluk görevlilerine bildirmek zorunluluğunu hissetmiştir.⁸¹

Subaşılar 1826'da düzenlenen İhtisap Ağalığı Nizamnâmesi gereğince İstanbul ihtisabında da görev almıştır. Islahat Fermanı ile başlayan Osmanlı kurumlarının modernleştirilmesi sürecinde emniyet teşkilâtında da yenilikler yapılmış, taşradaki subaşılık teşkilâtını tadrîcen lağvetme girişimleri başlamıştır. Bunda son zamanlarda subaşılarının çeşitli suistimallerde bulunmasının sebep olduğu söylenebilir.⁸²

VII. Zâbıta Tarihi Tetkikatı'ndan Çavuşbaşılar

Çavuş kelimesi bağırarak, feryat etmek ve seslenmek anlamına gelen "çav" kelimesinden türetilmiştir. Çavuşlar, görevleri esnasında yüksek sesle konuşma ve seslenme unsuruna başvurduklarından dolayı bu adla anılmaktadır. Emrinde çavuş unvanlı görevliler çalıştıran ve bu nedenle

⁷⁹ Polis Mecmuası, 1 Aralık 1338 (1922), Sayı 156, Sayfa 900.

⁸⁰ Polis Mecmuası, 1 Haziran 1336 (1920), Sayı 126, Sayfa 439.

⁸¹ Polis Mecmuası, 1 Aralık 1338 (1922), Sayı 156, Sayfa 901.

⁸² İlgürel, a.g.m., s. 69.

kendilerine çavuşbaşı denilen bu görevliler, halkın sözlü ve yazılı başvurularını Divan'a arz ve takdim ederlerdi. Çavuşbaşılar Osmanlı tarihinde Divan-ı Hümayun çavuşlarının amiridir. Osmanlılar'a bir Selçuklu müessesesi olarak girmiştir.⁸³

*İslâm devletlerinde hususiyle Selçuklularda saadet memuriyetleriyle vilayetlerin ahvâl-i idârelerini teftiş ve tefahhus için istihdam edilmiş olan (Çavuş) lar Hükümet-i Osmaniye'de de ihdas olunmuştur.*⁸⁴

Samsa Çavuş gibi Osman Gazi'nin silâh arkadaşlarından bir kısmı bu unvanla anılmıştır.

*Esasen Osman Gazi'nin refakati ciheti meyanında çavuş isimli zevata tesadüf edilmekle beraber müşarünileyhin istiklaline müteallik merasim icra edilirken maiyetinde bulunan çavuşlar tarafından alkışlandığını eski tarihler kayıt ve tasvir ediyorlar. Yine müşarünileyhin arkadaşlarından Samsa Çavuş ailesine mensup zevat müteselsilen (Çavuşbaşı) olmakta devam eylemişlerdi.*⁸⁵

Kuruluş devrine ait bazı hükümleri ihtiva ettiği kesin olan Fâtih Kanunnamesi'nde çavuşlarla ilgili açık kayıtlar bulunmaktadır. Burada çavuşların âmiri olan çavuşbaşının Dîvân-ı Hümâyun'da oturmadığı, vezirler, kazaskerler ve defterdarlar divana geldiklerinde kapıcılar kethüdâsı ile çavuşbaşı tarafından karşılandıkları ve çavuşların yevmiyelerinin 60 akçe olduğu belirtilmiştir. Yine aynı kanunnameye çavuşların derece bakımından timar müteferrikalarından aşağı, kâtiplerle aynı mertebede ve tayinlerinin defterdara ait olduğu, bayramlarda padişahın elini öpme imtiyazlarının bulunduğu tasrih edilmiş, vezirlerin ve defterdarların maiyetlerine ayrıca selâm çavuşu tayin edildiği bildirilmiştir.⁸⁶

Divan-ı hümayunda reis'ül-küttaba yardımcılık yapan çavuşbaşı, padişahın huzuruna çıkacak elçilere eşlik etme görevinde idi. Divan çalışmalarında elinde gümüş bir değnek ile ayakta durur, görülmekte olan davaların sonucuna göre icra memurluğu yapardı. Divan'da, nizam ve intizamı sağlamak üzere görevli çavuşlarla diğer görevliler çavuşbaşının elindeki değneği yere vurmak suretiyle verdiği işaret üzerine derhal dışarı çıkarlardı. Bundan anlaşıldığı üzere çavuşbaşılar Divan üyelerini karşılamak ve uğurlamak, Divan'ın çalışmalarının aksatılmadan yürütülmesini sağlamak başlıca görevlerinden idi.⁸⁷

⁸³ M. Fuat Köprülü, "Çavuş", *T.D.V. İ. A.* Cilt 8, İstanbul, 1993, s. 236-238.

⁸⁴ Polis Mecmuası, 1 Şubat 1339 (1923), Sayı 158, Sayfa 932.

⁸⁵ Polis Mecmuası, 1 Şubat 1339 (1923), Sayı 158, Sayfa 932.

⁸⁶ Köprülü, a.g.m., s, 236.

⁸⁷ A.g.m., s.237.

*Bundan başka divan-ı hümayuna mün'akid olduğu zamanlar sadrazamlara muavenet, merasim teşrifatında, bayram alaylarında, sefirlerin huzur-u hümayuna kabul olunduğu günlerde, ellerinde gümüş asa olduğu halde saray hümayunu kapıcıları kethüdasıyla beraber sadrazamın önünde yürürlerdi.*⁸⁸

“Dergâh-ı âlî çavuşları” diye de anılan Dîvân-ı Hümâyün çavuşlarının bir başka görevi, süslü kıyafetlerle mükellef atlara binmiş olarak yabancı ülkelerden gelen elçileri karşılamaktı. Divana giren vezirlerin önünde iki çavuşun bulunması da âdet haline gelmişti. Padişah veya veziriazam tarafından verilen bir emrin tebliği, idam hükümlerinin icrası, ikametgâhlarında gözaltında tutulan sefirlere nezaret etme gibi işler de çavuşlara aitti. Çavuşlar elçi olarak yabancı ülkelere gönderilir, ayrıca ülke içinde bazı madenlerin işletilmesi gibi işlerde de görev alırlardı.⁸⁹

*Maruf (Hammer) tarihinde ise (Çavuşlar, hükümet, komiser, elçi teşrifatçısı, elçi sıfatıyla, mühim vazîfeler görürlerdi.) Çavuş unvanı Osmanlı Devleti'nin tesisinden evvel de var idi. Selçuk sultanlarında ve Osmanlı saraylarındaki (Çavuşbaşı) Bizans da sarayın yüksek erkânından biri idi. Bu tarzda ma'lûmâta tesadüf edilir. Bidayette muhaberât ve sefaret ve idâre-i memleket, tahkikat, tahsisat ve tefahhusât ahvâl-ı memâlik ve büldan için bazı mahallere gönderilen hademeye çavuş denilirken, bilahare Devlet-i Osmaniye tevsi' ve şân ve setevâtı tezayüt edinince zikir edilen hizmetlerde maslahatın ehemmiyet ve cisamatına göre (müteferrikalar, silahşorlar, kapıcı başları, mir âlimler, kapıcılar kethüdaları, bostancı başları) gibi muhtelif memurlar kullanılmağa başlanmıştır.*⁹⁰

Şeyhül İslam'ın azil edildiğine dair padişah fermanları da bizzat çavuşbaşılar tarafından tebliğ edilirdi. Bu husustan dolayı, Şeyhülislamlara ilişkin rastgele işler çavuşbaşıya tevdi edilmezdi. Şayet tevdi mecburiyeti doğacak olursa; o takdirde, gündüz önlerinde fener çektirerek gidilir ve böylece her hangi bir telaşa kapılmaya meydan verilmezdi. Şeyhülislamlığa atananların evinden merasimle alınması işi de çavuşbaşısına aitti.⁹¹

Osmanlı'da çavuşların görevlendirilmesi defterdar tarafından yapılmaktaydı. Bunların elinde metal sopalar (jop) vardı ki, kabahatlıleri bu değnekleriyle hizaya getiriyorlardı. Çavuşlar hem padişahın çıkışında güzergâhta, şimdiki Çevik Kuvvet örneği görev aldıkları gibi Divan'da nizam intizamı da sağlıyorlardı. Padişahın resmi çıkışlarında, süvari çavuşlar

⁸⁸ Polis Mecmuası, 1 Şubat 1339 (1923), Sayı 158, Sayfa 933.

⁸⁹ Yağar, a.g.m., s. 77.

⁹⁰ Polis Mecmuası, 1 Şubat 1339 (1923), Sayı 158, Sayfa 932.

⁹¹ Köprülü, a.g.m., s.238.

görev aldığı gibi, padişahın atı önünde yaya olarak görev yapan çavuşlar da vardı. Bunlar, ellerindeki jop misali asalarla yol açıyorlardı. Bundan başka, Padişah veya vezirler tarafından ikametgâhlarından çıkmaları men edilen bazı sefirlerin, bu emre uyup uymadıklarının gözetimi de çavuşların yaptığı görevler arasındaydı. Köprülünün kaydına göre ise, bunların bellerinde gümüş kemer, ellerinde altın veya gümüş işlemeli asalar bulunurdu ki, hükümdar bir yere giderken, yol açmak üzere, Türkçe "Savulun!", Arapça "tarriku!" ve Farsça "dur!" veya "durbaş!" diyerek nida etmekteydiler. Burada, üç dille emir komuta yapılması, Osmanlı toplumu hakkında da bilgi vermektedir. Bunların elbiseleri ve külahları siyah olduğu için bunlara, "siyah puşan-ı dergâh" da denmekteydi. Daha sonra bu renk kırmızıya dönüşmüştür. Seferde, geceleyin padişah otağını korumak da çavuşlara havale olunan bir görevdi.⁹²

*Çavuşbaşılar başlarına kavuk, arkalarına bol yakalı ağır kaftan giyer, bellerine sim yaldızlı kuşak bağlar, üzerine altın köstekli elmaslı bıçak takarlardı. Elllerinde baş tarafı topuz şeklinde gümüşten mamul asa taşırıldardı. Diğer çavuşların gümüş kozaklı ve baş tarafı iki cihete makûs (Çevkan) denilen değnekler var idi.*⁹³

17. ve 18. yüzyıllarda Dîvân-ı Hümâyün çavuşlarının sayısı gittikçe artarak 630'a kadar çıkmıştır. Divan çavuşlarına daha sonra deâvî çavuşu denilmiş, kendisine divan beyi de denilen çavuşbaşı ise sadrazam divanının başkan yardımcısı sıfatıyla icra ve teşrifat işlerinin en büyük âmiri olmuştur. 1836'da Deâvî Nezâreti'nin kurulmasından sonra unvanı deâvî nâzırına, bu da zamanla adliye vekiline çevrilmiştir.⁹⁴

Gerek III. Selim zamanında kurulan Nizâm-ı Cedîd ordusunda, gerekse II. Mahmud zamanında Yeniçeri Ocağı'nın ilgasından sonra teşkil edilen Asâkir-i Mansûre-i Muhammediyye'de varlığını koruyan çavuş ve başçavuş unvanları, bugünkü Türk ordusunda da üst rütbeli astsubaylar için ve onbaşının üstünde bir erbaş rütbesi olarak varlığını sürdürmektedir. 19. yüzyılda giderek önemini yitiren çavuşbaşılık makamı 1836 tarihine geldiğinde yerini Deavi Nezaretine bırakmıştır.⁹⁵

VIII. Böcekbaşı

Böcekbaşı tabiri İstanbul ağzına ve özellikle yeniçeri argosuna ait bir kelimedir. Böcekbaşı daha ziyade hırsızlıkları önlemek ve hırsızları yakalamakla görevliydi. Emri altında çalışanlar arasında erkek ve kadın memurlar bulunurdu. Ayrıca suçluları yakalamada muhbir olarak kullanılan

⁹² Köprülü, a.g.m., s, 237.

⁹³ Polis Mecmuası, 1 Şubat 1339 (1923), Sayı 158, Sayfa 933.

⁹⁴ Yağar, a.g.m., s. 79.

⁹⁵ Köprülü, a.g.m., s, 238.

tövbekâr hırsız ve yankesici gibi sabıkalılara da böcek denilirdi.⁹⁶ Fakat asıl gizli istihbarat işleriyle salma çuhadar denilen memurlar meşgul olurdu.⁹⁷

Fâ'illeri zahire ihraç edilemeyen cerâ'imi takîb ve mücrimîni derdest eylemek zâbita-i hafîyesiyle mükellef biri vardı ki o da (Böcekbaşı) idi. Şimdiki sivil memurlarına müşabih olan bu memur arayıp bulduğu mücrimîni ağa kapısına, yeniçeri ağasının ikametgâhına, ihtisap nazırının konağına yahut Baba Cafer zindanına gönderir ve her birerlerinin cürümlerine göre bazısının elleri, bir takımının kulakları kesildiği gibi ceraim-i mükerrere mücrimîni de salb ve idam edilirdi. Böcekbaşı'nın maiyyetinde zükûrdan başka inâs dahi vardı. Maiyyeti aliyü'l-ekser sirkat fi'inde ve ceraim-i saire de şöhet kazanmış ve bilahare izhar-ı nedametle mazhar-ı afv olmuş kesandan mürekkep olduğu için hatır ve hayale gelmez tedbir ve desais ile ashab-ı ceraimi istisale ve bulunmasından külliyyen kati ümîd edilen emvâl ve eşya-ı mesrukayı meydana çıkarmaya muvaffak olurdu.⁹⁸

Böcekbaşı yakaladığı sanıkları suçunun türüne göre Ağa Kapısı'na, İhtisap Nazırlığına veya Baba Cafer Zindanı'na gönderir, suçu sabit olanları çeşitli şekillerde cezalandırırdı. Bu cezalar dayak, hapis veya kulak kesme şeklinde olabildiği gibi suçun tekrarlanması halinde idama kadar varabilirdi. Böcekbaşı kıyafet olarak başına siyah kuzu derisinden üzeri yeşil kalpak, sırtına dar yenli uzun cepken, mavi şalvar ve kırmızı çizme giyerdi.⁹⁹

IX. Şihna (Şahne-Sahne)

Bu unvan, İbn-i Muhamma'da "Şahne", yani Vali ve Polis Müdürü mukabili; lugat-ı nevaiye'de Komiser, Hâkim, Reis; Çağatay lugatında bir rütbe ismi Bekçi, Öşür ve Haraç Memuru, Müşrif, Harman ve Tahil Muhafızı olarak nitelendirilmektedir.¹⁰⁰ Tayin edildikleri yerlerde huzur ve sükûnu temin ile görevli olan Şihnalar, günümüzdeki söyleyişi ile "Genel Güvenlik Görevlisi" olarak ifade olunabilir. Şihnalar, şehir merkezlerinde birer polis müdürü olarak görevli ve yetkiliydiler. Bununla birlikte kırsal kesimde de adeta bir jandarma yetkilisi olarak karşımıza çıkmaktadır.

İslâmiyet'e müteakip tesis eden Türk Müslüman hükümetlerinde ise Türklüğe has ananelerle İslâmiyet'in meydana koyduğu yeni usûller birleştirilerek az çok muhtelit ve mümtezic bir şekil kabul ve tatbîk edilmiştir. Mezkûr hükümetlerde bir serasker makamındaki zevat veya vezirler ve aynı payeye hâiz olan hacılarla (Şihne) unvanı verilen rüesa en büyük zâbita amiri salahiyetini hâiz bulunmuşlar, ekseriye zâbitân ile askeri muhitte

⁹⁶ Polis Mecmuası, 1 Kasım 1338 (1922), Sayı 155, Sayfa 884-886.

⁹⁷ Abdülkadir Özcan, "Böcekbaşı", *T.D.V.I.A.*, İstanbul, 1992. s. 323.

⁹⁸ Polis Mecmuası, 1 Haziran 1336 (1920), Sayı 126, Sayfa 439.

⁹⁹ Alyot, a.g.e., s. 64-65.

¹⁰⁰ Uzunçarşılı, a.g.e., s. 265.

memurlar kullanmışlardır. Ez cümle konuya Selçuklularında Subaşı, Hacib ve Şihne gibi unvanlar alan memurîn-i zâbitaya tesadüf edilmektedir.¹⁰¹

Osmanlı'da şihnelerin görevlendirilmesinde Türk soyundan ve yüksek rütbeli subaylar arasından seçilmelerine dikkat edilmiştir. Şihnelerin yeni karakol kurma yetkileri olduğu gibi, suçluları mahkemeye sevk veya bizzat kendisi tarafından "hadd" (bedensel ceza, devrin yasal sopa vurma cezası) uygulama yetkisi de vardı. Asayiş sağlama görevi yanında vergi toplamaya yardımcı olma görevinin bulunduğu da anlaşılmaktadır. Köyde görevli olanların mera ve otlak uyuşmazlıklarını nezaret ettikleri de anlaşılmaktadır.

X. Yasakçılar

Yasakçılar, yeniçeri erlerinden seçilir ve yasakçıbaşı yoluyla subaşıya bağlı olurlardı. Yasakçılar, şehir girişlerinde ve kendilerince önemli olan noktalarda nöbet tutarak alım ve satım ile taşınması yasaklı veya kısıtlı madde ve eşyaların denetimi konusunda görevliyidiler.¹⁰²

Vaka'-i Hayriye'ye kadar Memâlik-i Osmaniye'de mevcut kasaba ve şehirlerin zâbita ekseri yerlerde, yeniçeriler istihdam olunmuştur. Yasakçılık yeniçeri ocağına hasr edilmiştir. Yeniçerilerin yasakçılık da kullanmaları esbâbi muteber bir risalede şöyle izah ediliyor: "Kulluk beklemegi Fatih Kostantiniyye'ye vaz' eylemiştir. Yasakçılık bunlardan olup ahirden olunmamağa sebep olur ki bunlar her vechile emir-i pâdişâhiye muti' ve münkad olduklarından bazı ahâli karyeleri korkutmak için adam talep eylediklerinden padişaha arz olunduğunda yeniçeri ihtiyarlarından verilmesine ferman olacak evvel zamanda (Kethüda Bey) yoldaşlarından birisini tayin eğlediler. Reayayı himayet etti. Padişaha hayır dualar aldirdi. Ba'dehu sipahilerden aciz olanlar yeniçeri yoldaşlardan (Yasakçı) alıp köyleri koruyorlardı. Kethüda Bey odasında ibtidâ yasakçılık verilmek ile vergilerini kethüda almağa kânûn eylediler.¹⁰³

Tanzimat'a kadar sefarethanelerin korunmasına memur edilen yeniçerilere de yasakçı denmiştir. Tanzimat'tan sonra yasakçı tabiri artık kavaslar için kullanılmaya başlanmıştır.¹⁰⁴

XI. Zâbitamızın Mazideki Faaliyetleri: Yeniçerilerin İlgasına Kadar Karakol (Kolluk-Kulluk)

Karakol kelimesinin etimolojisiyle ilgili farklı görüşler ileri sürülmekle birlikte aslının "bakmak, gözetlemek" anlamındaki karamak fiiline meslek bildiren -vul ekinin getirilmesiyle oluşturulan karavul olduğu sanılmaktadır. Aynı ekle "dümdar, artçı" mânasındaki cündavul ve "yasakçı" mânasındaki yasavul kelimeleri de türetilmiştir. 16.ve 17. yüzyıllar arasında yazılmış

¹⁰¹ Polis Mecmuası, 1 Eylül 1338 (1922), Sayı 153, Sayfa 849-855.

¹⁰² Akdağ, a.g.e., s. 86-87.

¹⁰³ Polis Mecmuası, 1 Ağustos 1338 (1922), Sayı 152, Sayfa 835-840.

¹⁰⁴ Mehmet Canatar, "Kavas", *T.D.V.İ.A.*, Ankara, C. 25, İstanbul 2002. s. 66-68.

eserlerde kelime “gözcü, nöbetçi, bekçi ve keşif kolu” anlamlarında kullanılmıştır.¹⁰⁵

Osmanlı döneminde kelime “karagül/karagöl”a, son zamanlarda ise “karakol”a dönüşmüş ve genellikle düşmanın âni saldırılarından korunmak için ordunun etrafını muhafaza ile görevli piyade ve süvari askerlerini ifade etmiştir. Şehir ve kasabalarda güvenliği sağlamak amacıyla içinde asker veya zaptiye memuru oturtmak için yapılan binalara önce karavulhâne/karakolhâne, daha sonra kısaltma yoluyla karakol denmeye başlanmıştır.¹⁰⁶

Türkçede (Karakol) kelimesinin ileri sürmek, kovmak manalarını ifade eden (Hirmek) mastarının gezici, dolaşıcı, mealini mütezammin olan (Hayri Evvel) aslından alındığını ve (Karakolhâne) nin ise gezmekle mükellef bulunan müfreze-i askeriyenin meskeni bulunduğu (Ahmet Refik Paşa) kaydı tasrih ediyor. Esâsen iki kapıya çıkan yani yeniçeri ocağına verilen acemi neferlere (Karakullukçu- Karakollukçu) derlerdi. Bunlar odayı süpürmek, ihtiyar yoldaşların gelen misafirlerinin ayakkabılarını silmek, yemek pişen kapları yıkamak, odun yarmak, kandil yakmak, pazardan lazım olan şeyleri almak gibi umûmî hizmetleri deruhte ederler. Eskidikçe muhtelif unvanlar alarak zâbıtâlîğe hak kazanmış olurlardı. Efrâdı çok olan odaları ikişer nefer ve daha ziyade karakullukçuları bulunurdu.¹⁰⁷

Osmanlıda karakol teşkilâtının kuruluşu çok sonraları olmuştur. Önceleri emniyet ve asayiş işlerini subaşilar ve yasakçılar sağlamış, 16. yüzyılın ortalarına doğru asesbaşilar gece güvenliğinden sorumlu tutulmuştur. İstanbul dışında ise beylerbeyi ve sancak beyleri buldukları yerin güvenliğinden sorumlu olmaya başlamışlardır.

İstanbul’un fethinin ardından gittikçe kalabalıklaşan şehrin asayişine daha fazla önem verilmeye başlanmış; İstanbul çeşitli bölgelere ayrılmıştır. Ayasofya, Ahırkapı ve Hocapaşa bölgeleri cebecibaşının; Tophane ve Beyoğlu civarı topçubaşının; Topkapı Sarayı, Boğaziçi, Haliç kıyıları ve Adalar; bostancibaşının, İstanbul Limanı, Tersane, Kasımpaşa ve Galata bölgelerinin emniyeti ise kaptanpaşanın kontrolüne bırakılmıştır.¹⁰⁸

Eskiden İstanbul ile Bilâd-ı Selâse ve tevabi’nin idâre-i zâbitası birkaç kısma ayrılmıştı. İstanbul’un Saray-ı Hümayûn civarlarından mâadası yeniçeri ağalarına, Saray-ı Hümayûn harici addolunan Ayasofya, Hoca Paşa, Ahır kapı tarafları, cebecibaşılara, Kasımpaşa ile Galata muhitleri kapudanpaşalara, Tophane tarafları ile Beyoğlu semtleri, topçubaşılara, Üsküdar, Eyüp, Kâğıthane, Boğaziçi’nin iki tarafları, Kadıköy, Adalar,

¹⁰⁵ Abdülkadir Özcan “Karakol”, *T.D.V.İ.A.*, C. 24, İstanbul, 2013. S. 431.

¹⁰⁶ Özcan, a.g.m., s 432.

¹⁰⁷ Polis Mecmuası, 1 Ocak 1339 (1923), Sayı 157, Sayfa 917.

¹⁰⁸ Abdülkadir Özcan, “Zaptiye”, *T.D.V. İ. A.*, İstanbul, 2013. s.256.

*Ayastefanos tarafları bostancıbaşıya muhavvel idi. Bundan fazla olarak muhtelif mevâki'de (Usta) namıyla yerli zabıtlar bulunur, bunlar da yalnız kendi muntkasının asayişini temin ile mükellef ve ondan mesul bulunurdu.*¹⁰⁹

Yeniçeri ağası ocak içerisinde asayişle ilgili olarak subaşı, asesbaşı, salma çuhadarı, tebdil kuloğlu çuhadarı, cellât, falakacı, böcekbaşı gibi görevlileri istihdam ederdi. Beledî ve inzibatî işlerle uğraşan subaşılar gündüz vakitlerinde pazarları, mahalleleri dolaşır, temizlik denetimi yapar, bozuk yollarla ilgilenir, yıkılmak üzere olan yapıları mimarbaşıya bildirirdi. Genellikle asesbaşılarla birlikte çalışan subaşılar ellerinde kırbaç ve kamçı ile dolaşırlar, şüpheli kişileri yakalarlar, mahkeme nâibiyle beraber şüpheli evleri ararlardı. Bunlardan taşrada inzibatî sağlayanların görevi 19. yüzyılda jandarmaya bırakıldı. Subaşılardan başka bir görevi ise asesbaşı ile birlikte hapisanelerle meşgul olmaktı. Emirlerindeki pasbanlar gece şehrin sokaklarını dolaşarak güvenliği sağlardı. Asesbaşı emrindeki asesler, başta İstanbul olmak üzere büyük şehirlerde gece asayişle meşgul olurdu. Günümüzde sivil polis görevini o dönemde salma çuhadar başkanlığında bir kuruluş yapardı. Yeniçeri tebdillerinden olan ve “salma” da denilen yirmi otuz kişiden ibaret bu görevliler özellikle içki, fuhuş ve kumar denetiminde bulunurdu. Bazen olaya hemen müdahale ederler, bazen de durumu hükümete bildirirlerdi. Böcekbaşının emrindeki böcekler, genellikle eski hırsız ve yankesicilerden seçilip daha ziyade muhbir olarak kullanılırlardı. Taşra kullukçularına “yasakçı” denirdi. Tamamı yeniçeri olan yasakçılar buldukları şehrin güvenliğini sağlamakla yükümlü idiler.

*Ez cümle Yahudi mahallesinde dört nefer var iken ona, Kum Kapıda dört iken ona, Aya Kapısında keza dört iken, on ikiye ve Balatta üç iken, on üç çıkarılmıştı. Kulluklar otuzar, kırkar altına bey' edilir; satın alan delikanlılar verdikleri parayı fazlasıyla elde edebilmek için mezalime, halkı soymağa, koyulurlardı. Dokuz ay müddetle verdikleri taşra kulluklarının vergisini aldıklarından sonra altı ay nihayetinde başkalarına ita etmek gibi sūistimâle devam eğliyorlardı.*¹¹⁰

Yeniçeri Ocağı'nın 1826 yılında kaldırılmasından sonra, İstanbul'da Asakir-i Mansure-i Muhammediye isimli ve polisiye hizmetleri de yapmak üzere yeni bir askeri teşkilat kurulmuş ve Seraskerler tarafından komuta edilmiştir. Seraskerler zamanla görev ve yetki alanlarını artırmanın yanı sıra, iç güvenliğin sağlanmasında Yeniçeri Ağasının yetkilerine de sahip olmuştur.¹¹¹ Bu dönemde bazı ayaklanmaların bastırılmasında düzenli askerlerin başarılı oldukları görülmüştü, fakat eşkıyalık, hırsızlık,

¹⁰⁹ Polis Mecmuası, 1 Haziran 1336 (1920), Sayı 126, Sayfa 439.

¹¹⁰Toprak, a.g.m., s.257

¹¹¹Tatlılıođlu, a.g.m., s.92.

soygunculuk olaylarının önü bir türlü önü alınamıyordu. Redif teşkilatı kurulunca, bu askerlere rahatsızlık veren olayların önlenmesi görevinin yanı sıra, önemli kavşak ve derbentlerin muhafazası da verilmişti. Ayrıca şehir merkezlerinde devriye gezmek suretiyle denetim sağlıyorlardı. Hükümetin kendi düzenli kurumlarıyla güvenliği sağlamaya çalışmasının yanı sıra, asayiş hizmetlerine halk da dâhil olmuş ve kendi güvenlikleri için önlem almışlardı. Zaptiye teşkilatının kurulmasıyla birlikte Nizâm-ı Cedit devrinden beri düzenli ordunun da dâhil edilmek istendiği asayiş hizmetleri, doğrudan bu hizmetten sorumlu olacak ve düzenli olacağı umulan askeri güce havale edilecekti.¹¹²

*Yeniçerilerin ilgasına kadar devam eden bu hal, ara sıra bazı miktar ve zabıt yeniçeri ağalarının veya İstanbul'un zaptıyı için sûret-i mahsûsa da tayin olunan sekban başlıkların hamitleriyle muvakkit intizam devreleri geçirmiş, ilgaya müteakip kulluklara asakir-i müntazime ikame olunmuş, bilahare zaptiye müşiriyetinin teşkili ile beraber zaptiye nefarati da yerleştirilmiştir.*¹¹³

Gerek Asâkir-i Mansûre-i Muhammediyye, gerekse 1834'ten itibaren bu ordunun yedek gücü olarak kurulan redif birlikleri, 1846'da Zaptiye Müşirliği kuruluncaya kadar asayiş ve zâbıt işlerini de yürütmüştür. Şehrin sur içi bölgesi Asâkir-i Mansûre, Kasımpaşa ve Eyüp'e kadar olan Haliç bölgesi Asâkir-i Muntazama-i Bahriyye, Üsküdar ve Boğaziçi'nin Anadolu yakası ile Kadıköy ve Adalar Asâkir-i Muntazama-i Hâssa, Galata ve Beyoğlu semtleriyle Boğaz'ın Rumeli kıyılarının asayışı ise eskisi gibi yine Topçu Ocağı mensuplarına bırakılmıştır. Şehrin güvenliğini sağlayan görevliler önceleri Selimiye, Tophane, Taksim ve Kalyoncu kışlalarında ikamet ettiler. Bu görevliler için karakolhâne adıyla karakol binalar inşasına 1831 tarihinden itibaren başlandı.¹¹⁴

Zaptiye Müşiriyeti adıyla 1846 yılında kurulan ilk bağımsız güvenlik idaresi 1879'da nezârete dönüştürüldü. 1881 yılında İstanbul Polis Müdüriyeti ismiyle oluşturulan birime bağlı olarak İstanbul'da dört polis dairesi teşkil edildi.¹¹⁵ Zaptiye Nezâreti 1909'da Emniyyet-i Umûmiyye Müdüriyeti adıyla Dâhiliye Nezâreti'ne bağlandı ve böylece otoritesi bütün ülkeye yayıldı. İstanbul'da ise valiliğe bağlı Polis Müdüriyyet-i Umûmiyyesi kuruldu. İstanbul'da 1909'da açılan Polis Mektebi şehrin işgaliyle kapandıysa da kurtuluştan sonra tekrar faaliyete geçirildi. Karakol kelimesi polis karakolu, istinat karakolu, ileri karakol, nizamiye karakolu, jandarma

¹¹² Ali Sönmez, *Zaptiye Teşkilatı'nın Kuruluşu ve Gelişimi (1845-1879)*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara, 2005, s. 67.

¹¹³ Polis Mecmuası, 1 Ocak 1339 (1923), Sayı 157, Sayfa 917-919.

¹¹⁴ Abdülkadir Özcan, "Karakol", *T.D.V. İ. A.*, İstanbul, 2013, s.256.

¹¹⁵ Alyot, s. 182-183.

karakolu şekillerinde günümüzde de kullanılmakta ve halkın güvenliğini sağlamak amacıyla devriye gezen hükümete bağlı her türlü silâhlı kuvvet bu adla anılmaktadır. Sınır boyunda giriş-çıkışı kontrol etmek ve sınır güvenliğini sağlamakla görevli askerlerin bulunduğu binaya sınır karakolu denilmektedir. İl merkezlerinin hepsinde mevcut olan karakol, ilçelerde ve bucaklarda nüfus yoğunluğuna ve o yerin stratejik durumuna göre kurulmaktadır. Osmanlı döneminde olduğu gibi karakollar adli merciler değil idarî zabıta statüsünde birimlerdir.¹¹⁶

Sonuç

Bu makalede, Osmanlı Devleti'nde polis teşkilatının tarihsel gelişimi ve değişimi hakkında önemli bilgiler içeren polis mecmuası yazıları ele alınmıştır. Osmanlı Devleti'nde güvenlik ve polis kavramları, zabıta, asayiş ve emniyet terimleri ile ifade edilmiştir. Eski Türklerde olduğu gibi Osmanlı Devleti'nde de polis teşkilatı, askeri teşkilat kadrosu içinde yer almış, askeri amirler aynı zamanda polis amiri olarak da görev yapmışlardır. Devletin kuruluş yıllarında ülke toprakları küçük olduğundan idari teşkilat da basit bir biçimde yapılandırılmıştır. Kuruluşunda bir uç beyi olarak kurulan Osmanlı Devleti, kısa zamanda fetihlerini artırarak, gerek Anadolu ve gerekse Rumeli'de ülke topraklarını genişletmiş, her fethedilen bölgeye kendi idaresini sağlamak için bir takım görevliler tayin etmiştir. Osmanlı Devleti'nde fethedilen bölgelerdeki otoriteyi ve idareyi sağlamak adına kadı ile birlikte vazifelendirilen bu görevlilere subaşı adını verilmiştir. Özellikle kuruluş dönemindeki padişahlar subaşılara karşı büyük güven duygusu taşımaktadırlar.

Büyük subaşılıklar İstanbul'un fethine kadar bir yandan askeri kumandanlık görevini ifa ederken aynı zamanda şehirlerin asayiş ve intizamını da sağlıyordu. İstanbul'un fethi sonrası şehrin subaşısına şehrin imar faaliyetlerinin takibatı görevi de verilmeye başlanmıştır. Ama bu durum ilerleyen yıllarda değişime uğrayacaktır. Devletin kuruluşundan İstanbul'un fethine kadar devlet erkânında ön saflarda yer alan ve çeşitli görevlerde bulunan subaşılar, ilerleyen yıllarda görev alanları giderek daha da kısıtlanacak, özellikle yeniçeri ocağının daha işlevsel hale gelmesiyle birlikte subaşılardan görevlerini yeniçeriler devir alacaktır.

Yeniçeri teşkilatının kurulması ile birlikte askeri görevlerinin yanında emniyet işleri yeniçeriler tarafından yerine getirilmiş, Asesbaşı, Şihna, Yasakçı, Böcekbaşı gibi görevliler ise artık yeni çeri ocağı bünyesinde görevlendirilmiştir. Yeniçeri ağası yeniçeri askerlerinin komutanı ve

¹¹⁶ Özcan, a.g.m., s.278.

başkentini asayişini sağlamakla görevini yerine getirirken; zamanla Sadrazamdan sonraki en büyük kolluk amiri durumuna getirilmiştir.

Osmanlı Devleti'nin kuruluş aşamasından sonra ilerleyen süreç içerisinde değişik isim ve unvanlarla sürdürülen kolluk hizmetlerinde, 1826 yılına kadar bir emir komuta birliği sağlanamadığı görülmektedir. Bu karışık düzen, vazife ve görev dağılımında bir yetki karmaşasına sebebiyet vermiştir. Yeniçeri Ocağı'nın 1826 yılında kaldırılmasından sonra, İstanbul'da Asakir-i Mansure-i Muhammediye isimli ve polisiye hizmetleri de yapmak üzere yeni bir askeri teşkilat kurulmuş ve Seraskerler tarafından komuta edilmiştir. Seraskerler zamanla görev ve yetki alanlarını artırmanın yanı sıra, iç güvenliğin sağlanmasında Yeniçeri Ağasının yetkilerine de sahip olmuştur, 1826 yılında yeniçeriliğin kaldırılması ile kolluk hizmetlerine bir düzenleme yapıldıysa da tek ve bağımsız bir zabıta teşkilâtı meydana getirilememiştir. 1839 yılında Tanzimat Fermanı yayınlanması ile kolluk teşkilatında da çeşitli düzenlemeler olmuştur.

Mecmuada yayınlanan yazılardan da anlaşılacağı üzere 19. yüzyılda Osmanlı Devleti müesseslerinde yoğunlaşan batılılaşma sürecine bağlı olarak yaşadığı değişim iç güvenlik konusunda da kendisini göstermiştir. Özellikle Tanzimat Döneminde, merkez ve taşra teşkilatlarında görülen köklü değişimin de etkisiyle iç güvenlik teşkilatı askeri yapıdan ayrılarak müstakil bir örgütlenme haline getirilmiştir. 1845 yılında yayımlanan polis nizamnamesi polislerin hak, hukuk ve hükümlerinin vizesi olarak bilinse de, Osmanlı Devleti'nde modern anlamda polis teşkilatı ise 1879'da kurulan Zaptiye Nezaretî ile ortaya çıkmıştır. Her eyalette "Umur-u Zaptiye" adı altında zabıta teşkilatı kurulmak suretiyle emniyet ve asayişin sağlanmasına etkinlik kazandırılmış ve bugünkü anlamda ilk Polis Teşkilatı kurularak çağdaş kolluk kuvvetlerinin teşkili yolunda ciddi ve kalıcı adımlar atılmıştır.

Emniyet teşkilatının yüz yıl öncesini satırlarına taşıyan mecmua, polis tarihi hakkında önemli detaylar vermiştir. Osmanlı Devleti'nde polis teşkilatının tarihsel gelişimi ve değişimi hakkında önemli bilgiler içeren polis mecmuası gerek Türk polis teşkilatı ve gerekse Emniyet Teşkilatının ilk süreli yayın olması, nedeniyle önemli bir kaynak oluşturmaktadır.

Kaynakça

1. Dergi ve Gazeteler

- Polis Mecmuası, 1 Temmuz 1329 (1913), S. 1.
 Polis Mecmuası, 15 Ocak 1330 (1915), S. 38.
 Polis Mecmuası, 14 Mayıs 1332 (1916), S. 68.
 Polis Mecmuası, 28 Aralık, 1332 (1916), S. 83.
 Polis Mecmuası, 1 Eylül 1333 (1917), S. 93.
 Polis Mecmuası, 1 Aralık 1334 (1918), S. 96.
 Polis Mecmuası, 1 Ocak 1335 (1919), S. 109.
 Polis Mecmuası, 1 Mart 1336 (1920), S. 123.
 Polis Mecmuası, 1 Nisan 1336 (1920), S. 124.
 Polis Mecmuası, 1 Mayıs 1336 (1920), S.125.
 Polis Mecmuası, 1 Şubat 1337 (1921), S. 134.
 Polis Mecmuası, 1 Ocak 1339 (1923), S. 157.
 Polis Mecmuası, 1 Ocak 1339 (1923), S. 157.
 Polis Mecmuası, 1 Şubat 1339 (1923), S. 158.

2. Kitaplar

- Alyot, Halim, *Türkiye’de Zabıta*, İçişleri Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1947.
 Beydilli Kemal , “*Yeniçeri*”, T.D.V.İ.A., Cilt 43, İstanbul, 2013.
 Develioğlu Ferit, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lugat*, Aydın Kitapevi, Ankara, 1996.
 Erarslan, Fethullah ve Metin, İsmail, *Türk Polis Tarihi*, EGM Yayınları, Ankara, 1984.
 Ergut Ferdan, *Modern Devlet ve Polis*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2015.
 Fındıklı Remzi, *Osmanlı Devletinde Güvenlik ve Polis*, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 1999.
 İnalçık Halil, *Osmanlı İmparatorluğu’nun Ekonomik ve Sosyal Tarihi*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Cilt.1, İstanbul 2004.
 Levly Noemi, “*Polislikle İlgili Bilgilerin Dolaşım Tarzları: Osmanlı Polisi İçin Fransız Modelimi?*”, *Jandarma ve Polis*, Derleyenler: Noemi Levy, Nadir Özbek, Alexandre Toumarkine, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 2009.

Okçabol, Derviş, *Türk Zabıta Tarihi ve Teşkilat Tarihçesi*, Polis Enstitüsü Neşriyatı, Ankara, 1940.

Pakalın M. Zeki, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, İstanbul, 1971.

Sami Şemseddin, *Kâmûs-ı Türkî*, Çağrı Yayınları, İstanbul, 2007.

Sönmez Ali, Zaptiye Teşkilatı'nın Kuruluşu ve Gelişimi (1845-1879), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara, 2005.

Tonugur Hikmet, *Türkiye'de Genel Kolluk Teşkil ve Görevlerinin Gelişimi*, T. C. İçişleri Bakanlığı Emniyet Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara, 1946.

Uzunçarşılı İsmail Hakkı, *Osmanlı Devleti Teşkilatından Kapukulu Ocakları I*, T.T.K Basım Evi, Ankara 1988.

3. Makaleler

Aköz Alaaddin - Solak İbrahim ,Osmanlı Taşra Yönetimi ve 16. Yüzyılda Maraş Kazası Yöneticileri,' *S.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı 9, Sakarya 2014.

Bülent Akkaya, "Geçmişten Günümüze Türk Polis Teşkilatında Rütbeler," *Çağın Polisi Dergisi*, Sayı 8, Ankara, 2013.

Beydilli, Kemal "Yeniçeri", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Cilt 43, Ankara, 1993.

Bilgiç Veysel K. ve Karakaya Muhittin, "Türk Polis Teşkilatının Tarihi Gelişimi," *Polis Bilimleri Dergisi*, Ankara, 2002.

İlgürel Mücteba, "Subaşılık Müessesesi Emniyet ve Asayişteki Rolü", *Türk Polis Tarihinin Kökenleri Sempozyumu*, Antalya, 2016.

İnalçık Halil, " Osmanlı Beyliği", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Cilt 33, İstanbul, 2007.

İnalçık Halil, "Tımar", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Cilt 41, İstanbul, 2012.

Dündar A.Nihat,"Emniyet Teşkilatının Kuruluş ve Gelişmesini Sağlayanlar", *Çağın Polisi Dergisi*, Sayı 10, Ankara, 2010.

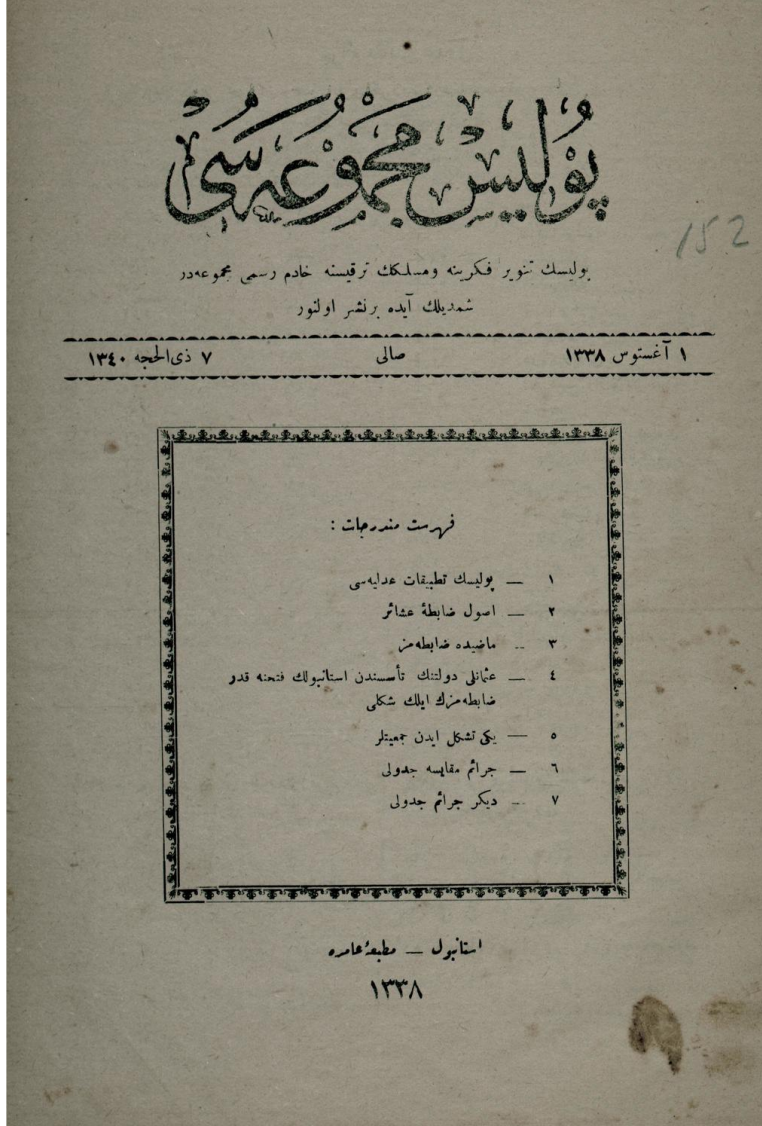
Köprülü M. Fuat, "Çavuş", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Cilt 8, İstanbul, 1993.

Kuçur Sadi S., "Selçuklular Şehirlerinde Asayişin Temini", *Türk Polis Tarihinin Kökenleri Sempozyumu*, Polis Akademisi Yayınları, Ankara, 2017.

Merçil Erdoğan, "Şahne", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, İstanbul,2010.

- Ortaylı İlber, “Kadı”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Cilt 24, İstanbul 1992.
- Ortaylı İlber, “Belediye”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Cilt 24, İstanbul 1992.
- Özbek Nadir, “Osmanlı İmparatorluğu’nda İç Güvenlik, Siyaset ve Devlet, 1876-1908” *Türklük Araştırmaları Dergisi*, İstanbul, 2004.
- Özcan Abdülkadir , “Asesbaşı”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Cilt 2, İstanbul 1991
- Özcan Abdülkadir, “Bostancı” , *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Cilt 3, İstanbul, 1992.
- Özcan Abdülkadir, “Böcekbaşı”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Cilt 3, İstanbul, 1992.
- Özcan Abdülkadir, “Zaptiye”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, İstanbul, 2013.
- Özcan Abdülkadir, “Karakol”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, İstanbul, 2013.
- Şahin Eyüp “Polis Dergisinin Tarihçesi” *Polis Dergisi*, Ankara, 2001.
- Şahin Eyüp; “Türk Zabıtasının Polis Adıyla Yapılandırılması”, *Çağın Polisi Dergisi*, Ankara, 2010.
- Tatlıoğlu Kasım, “Türk Polis Teşkilatı’nın Yapılanması ve Tarihten Günümüze Üstlendiği Misyon ve Sorumluluk Üzerine Sosyal Psikolojik Bir Değerlendirme”, *Tarihte Türk Polis Teşkilatı Sempozyumu, Polis Akademisi Yayınları*, Ed. Muammer Gül, Mustafa Kandemir, Ankara, 2013.
- Toprak Zafer, “Tanzimat’tan Sonra Osmanlı Kolluk Kuvvetleri”, *Tanzimat’tan Cumhuriyet’e Türkiye Ansiklopedisi*, Cilt.5, İstanbul, 1985.

EKLER

Ek 1. Polis Mecmuası'nın İlk Sayfasına Örnek

ایدیلهجک پلاقلری تنظیم و بایو ایتک و قورونق کی عملیات ایچون اشاعه ایدیلهجک زمان و بو بایده صرف ایدیلهجک میانک مقداری نظر اعتباره آلهجق اولورسه اصول مذکوردهک اولدیقه مهم محاذیری موجود اولدیگی میدانه چیقار .

متعدد و مختلف تجربه لر اجرا سندن صکره اک نهایت بن بو بایده بر اصول جدیده تأسیسه موفق اولدم که صورت تطبیق بروجه آتی اینشاح اولتور .

بارمق ایزنی حامل اولدیگی فرق ایذیلان هر درلو اشیا و محل

(۱)

عمل وقعهده بولنان بارمق ایزی [۱]

(۲)

فاعةک بارمق ایزی [۱]

[۱] نقطه لر چیز کیلک نهایت ، مربوطت و . . . الخ کی جاب دقت خصوصیتلری ازانه ایدر .

اوزرینه آلومونیوم توزی سریمی و بو صورتله مدانه چمتاق اولان ایزر بو مقصد ایله نایت ایجه و نارین طبقه خالنده حاضر لانتش وجام کی بارلاق زه لاین [*] اوزرینه ضبط اولتلی . ایزی ضبط ایتهدن اول طبقه کی ایکی مساوی قسم تشکیل ایتک اوزره بوکوب ایچ طرفلری یاش سونکر ایله ایصاله رق بایشقان برحاله کتیرمایدر . طبقه تک نصفی اوزرینه آلتان ایزر نصف دیکریله قاتیله جقدر . یعنی ایزر ایکی زه لاین یاراشی آره سنده کوز لیله محافظه ایدیله جقدر . بر طرفدن طوغری و دیگر طرفدن ترس اوله رق کوریلان بو بارمق ایزی موجود بر ایزر رسمیه در عقب مقایسه ایدیله ییلور .

محل وقعهده بولنش اولان ایزک متعدد فطوغراف رسملری لازم اولدیگی تقدیرده فطوغراف بلاقه احتیاج اولیوب آنک برینه شباهی قولایقکه کچین و ایز صورتی حامل اولان زه لاین طبقه لر نی استعمال ایتک کافی اولدیگی کی ایزی بیولنک دخی بو وجهه پلاقسز نمکندر .

بولنش بر ایزک هونجی ضابطهجه معلوم بر کیسه تک بارمق ایزیه مطابق اولدیگی اکلاشدیگی تقدیرده اول تشخیص بارمق

(۳)

عمل وقعهده بولنان ایزک مظلونک بارمق ایزیه صورت انامی

ایزی زه لاین طبقه سی اوزرینه ضبط ایذیلور و بعده آلومونیوم توزی معرفتیه زه لاین اوزرنده کی مضبوط ایز میدانه چیقاریله رق محل وقعهده بولنش ایزک طبیعی بیولککی قدر بیوک بر ایز میدانه چیقاریلور .

شسو خاصه چوق زماندنبرو تحری ایذیلوبده هنوز مطلوب وجهه بولنه میان اهمیتل بر مسئله یی حل ایذیلور . یعنی بولنش اوله ویا مؤخر آ ضبط ایذیلش یعنی شخسه عاند ایکی ایزک حین مقایسه سنده آرا لرنده جسامت ، شکل والحاصل بالجله تفرعاند . بری دیکری [*] کیک و ایلردن چیقاریلان یا اینقان بر ماده .

Ek 2. Polis Mecmuası (Mahal-i Vakada Bulunan Parmak İzi)

Ek 3. 1336 senesi Ağustos ayında öldürülen maktul İbrahim Fatih cinayeti faallerinden katil Niko ve Hacı'nın münteşir fotoğrafları. Polis Mecmuası, 1 Eylül 1336 (1920) Cumartesi, Numero 129, Sayfa 496.

عدد ۱۰۲	يوليس مجموعسى	صيفه ۸۳۶
<p>بازاره كلوب بازارلقرين كوروب كيدوردى عثمانه اعتمادكلى ايتكىن امن وامان ايجنده اولمشردى، [۲] عين زمانده عثمان غازى قره جه حسارى فتح ايلدىكى زمان، امور اداره سنى مخدومى اورخان بكة و (سوباشى) لنى يعنى ضابطه رياستى ده برادرى كوندز بكة و برمشدر [۱].</p> <p>كوريلور كه ايلك پادشاهز دولته وضع اساس ايدركن اسكى ترك اصول و عتقنه سله سلجوقلرده كى تشكىلاته توقفاً (سوباشى) لنى احداث ايله مشدر. بناء عليه عثمانلى تاريخنده ضابطه رؤسانك اك قديملىسى كوندز بكة اولدىكى كى ضابطه نك ابتدائى شكلده صوباشىلقدرد.</p> <p>(سوباشى) تميرى ترك لسانده قوم و قبيله ريشى مناسنه كلدىكى كى (سو) كلهسى سفر ايتسك، حربيه كيتسك مفادى متضمن اولان (سوله مك) مصدرندن آلتشدر. بوتاميرك صافى توركيه اولدىكى اك اسكى ترك تاريخ و كتابه لرنده موجود اولسنى وحد ذاتنده ترك لسانك مالى بولماسيله ثابت ايكن اندرون ادبياتك، عرب و عجم دياللرينك مدهش تأثيرينه قايسلان قديم محرر و مؤلفلرمز (سوباشى) يعنى جرم و جنائت و هر نوع مساوى بى اعتياد ايدن اشرايك امر و ريشى طرزنده تاويل و تفسيره قالمشدر ايسه ده بزه اك طوغرى بى يوقارنده (اسكى تركلرده ضابطه) سرلوحه سى آلتنده كى قسمده ايضاح ايلدىكمز وجهله (سوباشى) مقدم الجيش ديقان و عسكرك اك اوكنده حربيه كيرن قوماندانه و يرين عنواندر.</p> <p>[۱] جهان نما . نيمرى (يازما) ص ۱۹ . [۲] عاشق پاشا زاده تاريخى ص ۲۰ .</p>	<p>و رقابت ايله رك تمدن و ترقيتك ، رفاه و مهرانك صلح و سكوت اولان احتياجى هر ملتن زياده تقدير ايله مكه موفق اولمشدر .</p> <p>نجات انسانيه و فضيلت عسكريه نك اك بوكسك پايه سته ايره شن ترك روحى ، ترك عصمت اخلاقيه سى هر عصر و دوره اطاعت و انتظامى اليبى برانجذابله تقدس درجه سنده سومش، ترك واضح قانونلى عصبان و اطاعت نكلك اك شدتلى جزا لر تعين ايله مشدر .</p> <p>مؤسس دولت سلطان عثمان حاكم و قاضى ايله ايله برار ضابطه آمرى ده ايلك دفعه تعين ايدرك تشكىلات دولته ضابطه بى هر شئيه تقديم ايله مش، توزيع عدالت و اسحاق حق كى الكعلى و طوائف دولتك آتقيق ضابطه استناد الملكه حصول بدير اوله بيه جكنى كشف و تقدير ايلكده مستشار نفوذ نظر كوستر مشدر. بويوك پادشاهزك حق و عدالتى اظهارده امن و انضاطى تأسيسه جنس و مذهب تفريق ايتديكى، بلا استثنا بتون تبعه سنه قارشى مشفق برابا اولدىكى اثبات ايدن اك اسكى بر تاريخك شوقيتلى شهادتى نقل ايدم :</p> <p>• بركون بيله جكدن بازاره كافرلر كلوب يوكله بارداق [دسى] كتور مشلردى . وهم كرميانلو دى كلسيدى . و بوكرميانلوك بريسى بونلرك بر بارداغن آلوب حقن و برميوب اول كافر دى كلوب عثمان غازى به شكاييت ايتدى . عثمان دى اولكرميان توركى كتوروب محكم لت اوروب كافرلك حقنى آليو بردى . و دى يساق ايدوب چاهر تدى كيم كسنه بيله جك كفره سته ظلم ايتيوب شول قدر عدل كوستردى كه حتى بيله جك عورتلى</p>	

Ek 4. Osmanlı Devleti'nin Tesisinden İstanbul'un Fethine Kadar Zabıtamızın İlk Şekli Polis Mecmuası 1 Ağustos 1338 (1922), Sayı 152.

Ek 5. Haziranın on üçüncü günü kabak mevkii dâhilin de İslam meydan mahallesinde Muhammed kızı Şefikanın hanesinden sırvat-i ifa ederken polisce derdest edilmiş olan Çiçekci Arif kızı Edirneli Hayriye, muhtelif tarihlerde olmak üzere, Simon oğlu Meylotu ve yani oğlu Paneka Yorgi adresinde olarak Foti oğlu Koçi, Raycıf oğlu İvan, Şebder Karısı Atıma ve Arabacı Ali oğlu Ahmed ve Bulgaristan dâhiline firar iden Teyduf oğlu Pato ve Bahar oğlu Yorgi ve Bulgar ve asil ve Makedonyalı Kule, Kızıl Minare mahallesinden Fettah oğlu Muhammedin ve Sultan Bayezid'da Hoca Ayvaz mahallesinden Ali oğlu Hasanın ve Yeni İmarette, Hacı Hoşkadim mahallesinden Mehmet Ali zevcesi Ayşe hanımın Ayşe kadında Müderris Ali Beğ mahallesinden Sırac Osman efendinin ve kerşhanede Rekkah Ali Beğ mahallesinden Şahince Muhaciri İsmail oğlu Emirir ve İslam Çoğulca mahallesinden Muhacir Mihri Hanımın hanelerinden mahirane ve menfir dane sırvatler ifaa eğlediği itirafatı ve nereye ne satdığına dair tarifatiyla tazahür eylemiş emval-i mısruka mezbura cihat-i adliyyeye tevdi olunmuştur. Sırvat faallerinden elde edilenlerin fotoğraflarını derc ediyoruz.

عدد ۱۲۳ پوليس مجموعهسى صحيفه ۴۱۰

اكدىك اولدېنى ادما ايدىلىش اولقله مذكور ساعتلر
حقتده تقيقات و تحقيقاته دوام ايدىلكده بولمىشدر. بويادى
ايجاب ايدىن مامله قانويه اينا ايدىلك اوزره حانسيان
افنديك مغازهسى سرقته طاب برى اورا وچ، ديكرى
يدى صحيفه لك ايكي قطمه اوراق تحقيقيه ، اوچ نذكره
درت ضبط ورقهسى ، اوچ قطمه راپور ، ايكي عدد
امانت مقبوضى ، ايكي عدد اشيا ليستهسى ، اوچ عدد
داغيتلوسقونى تكليفنامهسى ، بولومشالى برادرلك مغازهسى
سرقته عائد آلتىش ايكي صحيفه لك اوراق تحقيقيه ايله
بش عدد داغيتلوسقونى تكليفنامهسى ، بكرى آنى عدد
راپور ، اوچ عدد اشيا ليستهسى ، اوچ قطمه كشف

ساعتهى مغازه سندن سرقته ايتكارى كرك دلائل ماديه
و كرك اقرار و اعترافلى ايله ثبوت بولمىشدر. محل سرقته
اجرا قىنان تدقيقات و كھفيا نده لئون حانسيان افنديك
مغازهسى اتصالده بولان ياسدير مھمىي دكانك كلیدلری
غير يھزق مذکور دكانه كېرلېكى و حانسيان افنديك مغازهسى
تفریق ايدىن تخته بوله برانسان كچيپله چك سووتده دلەرك
حانسيان افنديك مغازه سندن كچيلېدىن و بوسورتله ايقاع
سرقته ايدىلېكى آكلاشدىش و طرز و صورت ايقاعه نظراً
بله اوغلتده قيوچى ژان بازارلك و سلطان جامنده
مانينا طوراسى سلايكلى ابراهيم بكك قاطرىچى اوغل خانده
بولومشال برادرلك مغازه سندن ايقاع ايدىن سرقته

سارقردون روسيەلى بېغو

سارقردون روسيەلى لووا

ورقهسى ، درت عدد اقامتگاه ، درت عدد تأمينا
سندى ، برعدد امانت مقبوضى و برعدد قروكى
وسلايكلى ابراهيم بكك مغازهسى سرقته عائد بكرى
سكز صحيفه لك اوراق تحقيقيه ، و برعدد كشف ورقهسى
و برعدد اقامتگاه سندى و يك اوغانده ژان قيوچى
بازارلك مغازهسى سرقته عائد يدى صحيفه لك اوراق
تحقيقيه ، برعدد كشف ورقهسى ، برعدد ضبط ورقهسى
برعدد مسروق اشيا ليستهسى حاوى درت طاق اوراق
تحقيقيه ايله بولومشال وژان بازارلك مغازه سندن كچيلوب
تدقيقات و تطبيقات اجرا ايتدېر بولان اوچ عدد تخته ايله
اوزورلنده ظهور ايدىن آلات و ادوات جريمه لك عينا
و سرقتمله عائد يساپورط و اوراق خصوصيه لك و بظا
ارسال و كندېلرېنك موجوداً اعزام قىلدىنى بيانيه تاييد
حرمت اولنور . ۱۶ شباط ۱۳۳۶

مشابه اولدېنى نظر دقي جاب كورلېرك تحقيقات تعميق
و محل جريمده استعمال ايدىن آلات جريمه ايتلر اهل
خبره واسطه سيله مقايسه و تطبيق و تدقيق ايتدېرلنكده
اشبوسرقتمله استعمال ايدىن آلاتك سرقتملك يدلرنده
بولان آلات اولدېنى قطميا ثبوت اولدېندن اشبوسرقتملك
سرقتملك طرفندن وقوعه كىترلېكنه قناعت حاصل اولدىش
ايسه ده كندېلرې بالكر لئون حانسيان افنديك مغازه سندن ك
سرقته اعتراف و ديكرلرېنى انكار ايليش و مقذور لئون
حانسيان افنديك موى اليك شريكى زراعت مانفيسه مفتش
سابق قدرى بلكه افاده مضبوط لرېنه نظراً الده ايدىلوب
سروط ضبط ورقهسى مقابلنده تسليم اولتان اشياى
مسروقه دن ماھدا حانسيان افندي به عائد مختلف طقوز
وقدرى بلكه عائد درت عددكده جمأ اون اوچ ساعتهك

Ek 6. 1920 senesinin Şubat ayının altıncı gecesi, muhtelif mağazalardan sırat ettikleri saat ve bilezik gibi eşyalarla birlikte derdest edilen çeteye mensub olan faallerin munteşir fotoğraflarıdır. Polis Mecmuası, 1 Mart 1336 (1920) Pazartesi, Numero 123, Sayfa 415.